

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

*Agencija za ravnopravnost spolova
Bosne i Hercegovine*

BOSNIA AND HERZEGOVINA

Ministry for Human Rights and Refugees

*Gender Equality Agency of
Bosnia and Herzegovina*

**Akcioni plan za primjenu Rezolucije Vijeća
sigurnosti UN-a 1325
„Žene, mir i sigurnost“
u Bosni i Hercegovini
za period od 2018. do 2022. godine**

august, 2018. godine

Impressum:

Akcioni plan za primjenu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u Bosni i Hercegovini za period od 2018. do 2022. godine

Izdavač: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine,
Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine

Urednica: Samra Filipović Hadžiabdić

Štampa: Štamparija Fojnica D.D.

Tiraž: 100 primjeraka

Godina izdanja: 2018.

Finansijski podržalo: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine

CIP i ISBN – Katalogizacija u publikaciji

Nacionalna i univerzitetska biblioteka

Bosne i Hercegovine, Sarajevo

341.123:341.24]

341.32/.34:305-055.2

Akcioni plan za implementaciju UNSCR 1325 u

Bosni i Hercegovini za period 2018. do 2022. godine Sarajevo

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, 2018.- 52 str.

ISBN 978-9958-522-10-9

COBISS.BH-ID 18368774

Slike za izradu omota su korištene uz saglasnost: Zvezdana Araranković, Granična policija Bosne i Hercegovine (H.M./Klix.ba); Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine; Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine; SIPA Bosne i Hercegovina.

Sadržaj

1. Uvod	5
2. Međunarodni i domaći pravni okvir	7
2.1. Međunarodni pravni okvir	7
2.2. Domaći pravni okvir	8
3. Analiza stanja ravnopravnosti spolova po strateškim ciljevima Akcionog plana UNSCR-a 1325	10
3.1. Učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka	10
3.1.1. Učešće žena u zakonodavnoj, izvršnoj vlasti i pravosuđu Primjena	10
3.1.2. Učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama	11
3.1.3. Stvaranje preduslova za veće učešće žena u sektorima odbrane i sigurnosti	13
3.2. Povećanje stepena ljudske sigurnosti iz perspektive ravnopravnosti spolova	14
3.2.1. Trgovina ljudima	15
3.2.2. Podrška žrtvama seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata	15
3.2.3. Smanjenje opasnosti od mina	21
3.2.4. Aktuelne sigurnosne prijetnje i izazovi sa aspekta ravnopravnosti spolova	22
3.2.4.1. Prirodne katastrofe	22
3.2.4.2. Migracije i izbjeglička kriza	24
3.2.4.3. Nasilni ekstremizam	25
3.2.4.4. Malo i srednje naoružanj	26
4. Naučene lekcije u periodu primjene Akcionog plana UNSCR-a 1325 u BiH (2014-2017)	27
5. Struktura Akcionog plana UNSCR-a 1325 u BiH (2018-2022)	29
6. Monitoring i evaluacija	31
7. Rječnik pojmova	32
8. Ciljevi i aktivnosti Akcionog plana za primjenu UNSCR-a 1325 u BiH za period 2018 -2022	34

PREDGOVOR

Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je prepoznala značaj provedbe UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ za Bosnu i Hercegovinu. Od 2010. godine su usvojena i provedena dva akciona plana u saradnji sa partnerskim institucijama i nevladinim organizacijama koje su uključene u proces implementacije UNSCR 1325. Dobre prakse BiH u provedbi, koordinaciji, praćenju i izvještavanju o provedbi akcionih planova za primjenu UNSCR 1325 su prepoznate na regionalnom i širem međunarodnom nivou.

Izradom trećeg po redu AP UNSCR 1325 za period 2018-2020. godine koordinirala je Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz konsultacije sa institucijama i NVO zastupljenim u Koordinacionom odboru za praćenje Akcionog plana. Ovaj akcioni plan izrađen je oslanjajući se na strukturu prethodnog, tako da su zadržani postojeći strateški ciljevi, te revidirani određeni srednjoročni ciljevi, očekivani rezultati i planirane aktivnosti.

Participatoran pristup u radu, baziran na najboljim praksama, uz sistematsko prikupljanje informacija i statističkih podataka, je rezultirao definisanjem inovativnih ciljeva i aktivnosti za novi akcioni plan u Bosni i Hercegovini koje su od vitalnog značaja za potpunu implementaciju Rezolucije 1325 u BiH.

Direktorica Agencije za ravnopravnost spolova BiH

Samra Filipović Hadžiabdić

1. Uvod

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“, usvojena 31.10.2000, prva je rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda u kojoj se naglašava važnost uloge i ravnopravnog učešća žena u sprečavanju i rješavanju konflikata, te izgradnji održivog mira. Ona poziva države članice da osiguraju veće prisustvo žena u donošenju odluka na svim nivoima odlučivanja. To je preduslov za veće uključivanje perspektive ravnopravnosti spolova u sektore odbrane i sigurnosti, te za veću zaštitu i poštivanje ljudskih prava žena i djevojčica, kako u ratnim sukobima, tako i u procesima postizanja mira i sigurnosti.

Generalni sekretar donio je 29. 10. 2008. direktivu (S/PRST/2008/39) koja se odnosi na procese provođenja i izvještavanja u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“, kojom je državama članicama data obaveza izrade nacionalnih akcionih planova za njenu primjenu.

Prvi Akcioni plan za primjenu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: AP UNSCR 1325 u BiH) za period 2010-2013. usvojen je Odlukom Vijeća ministara BiH 2010. godine.¹ To je bio i prvi akcioni plan za primjenu UNSCR-a 1325 u regionu Jugoistočne Evrope i poslužio je kao primjer drugim državama regije prilikom izrade nacionalnih akcionih planova za provođenje UNSCR-a 1325. Također, Odlukom Vijeća ministara BiH uspostavljen je **Koordinacioni odbor za praćenje provođenja AP-a UNSCR 1325**, koji se sastojao od predstavnika i predstavnica 11 institucija, većinom iz sektora odbrane i sigurnosti² i jedne predstavnice nevladinog sektora (prvo udruženje „Žene ženama“, Sarajevo, a nakon toga „Udružene žene“, Banja Luka). Članovi i članice Koordinacionog odbora veoma su aktivno učestvovali i doprinijeli provođenju i promociji Akcionog plana, i u institucijama iz kojih dolaze i u široj javnosti te na međunarodnom nivou.

Vijeće ministara BiH je 2014. godine usvojilo **drugi AP UNSCR 1325 u BiH za period 2014-2017.**³ oslanjajući se na nalaze i preporuke nezavisne procjene prethodnog AP-a UNSCR 1325 koja je ukazala na sve pozitivne aspekte i izazove njegove primjene i koordinacije. Ponovo je imenovan **Koordinacioni odbor za praćenje AP-a UNSCR 1325 u BiH u periodu 2014-2017.** Odlukom Vijeća ministara BiH⁴ koja je nakon toga, 2016. godine, pretrpjela određene izmjene i dopune.⁵ Koordinacioni odbor (u daljnjem tekstu: KO) dopunjen je predstavnicima i predstavnicama nekoliko novih institucija⁶, tako da je u njegovom članstvu bilo 19 nadležnih institucija i agencija na državnom i entitetskom nivou, kao i jedna predstavnica i njena zamjenica iz nevladinog sektora (Udruženje „Vive žene“, Tuzla i „Lara“, Bijeljina). MUPRS-a nije se odazvao pozivu za nominiranje članova, iako je imao predstavnice u KO tokom primjene prvog AP-a UNSCR 1325 (2010-2013). Također, početkom oktobra 2017. godine Gender centar RS-a dostavio je Rješenje Vlade RS-a⁷ kojim je predstavnica Gender centra RS-a razriješena dužnosti članice u

¹ „Službeni glasnik BiH“, broj 92/10

² Ministarstvo odbrane BiH, Ministarstvo sigurnosti BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Granična policija BiH, Ministarstvo vanjskih poslova BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH, Gender centar Federacije BiH, Gender centar RS-a, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova RS-a i Centar za deminiranje BiH

³ „Službeni glasnik BiH“, broj 89/14

⁴ „Službeni glasnik BiH“, br. 20/15 od 9. 3. 2015.

⁵ „Službeni glasnik BiH“, broj 55/16 od 29. 7. 2016.

⁶ Oružane snage BiH, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo pravde BiH, Ured za zakonodavstvo BiH, Ured parlamentarnog vojnog povjerenika, Federalna uprava policije

⁷ „Službeni glasnik RS“, broj 53 od 5. 6. 2017.

KO, bez dodatnih obrazloženja. Dostavljen je dopis, a nakon toga i urgencija Vladi Republike Srpske da imenuje novog člana i članicu kako bi blagovremeno mogli učestvovati u izradi novog AP-a UNSCR 1325.

Agencija za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH (u daljnjem tekstu: ARSMLJPIBiH) koordinirala je izradom **redovnih godišnjih izvještaja o primjeni AP-a UNSCR 1325 u BiH**, koje je usvojilo Vijeće ministara BiH (u daljnjem tekstu: VMBiH). **Izrađen je i Završni izvještaj o primjeni AP-a UNSCR 1325 u periodu 2014-2017**, koji sadrži preporuke i naučene lekcije koje su bile polazni osnov za izradu ovog akcionog plana.

Izradom **trećeg po redu AP-a UNSCR 1325 za period 2018-2020**, koordinirala je ARS MLJPIBiH, uz konsultacije sa institucijama i NVO-ima zastupljenim u Koordinacionom odboru za praćenje realizacije Akcionog plana. Ovaj akcioni plan izrađen je oslanjajući se na strukturu prethodnog, tako da su zadržani postojeći strateški ciljevi, te revidirani određeni srednjoročni ciljevi, očekivani rezultati i planirane aktivnosti, kako je predstavljeno u tabeli koja slijedi:

RAVNOPRAVNO UČEŠĆE	ZAŠTITA I PREVENCIJA	KOORDINACIJA I PARTNERSTVO
STRATEŠKI CILJ 1. Povećano učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka	STRATEŠKI CILJ 2. Povećan stepen ljudske sigurnosti kroz prizmu rodne ravnopravnosti	STRATEŠKI CILJ 3. Unaprijeđeni uslovi i pristup primjeni AP-a UNSCR 1325
SREDNJOROČNI CILJEVI		
1.1. Ključne politike, zakoni i drugi propisi omogućavaju povećanje učešća žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka	2.1. Smanjena stopa trgovine ljudima u BiH	3.1. Unaprijeđeni mehanizmi koordinacije i instrumenti za primjenu AP-a UNSCR 1325
1.2. Stvorene potrebne pretpostavke za unapređenje položaja i napredovanje žena u vojsci, policiji, mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka	2.2. Poboljšana podrška i pomoć žrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge obilke stradanja tokom rata	3.2. Poboljšana saradnja s drugim akterima
1.3. Razvijena svijest o važnosti učešća žena u donošenju odluka i očuvanju mira i sigurnosti	2.3. Unaprijeđen rodno-odgovoran pristup i sistemi podrške u uslovima aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova	

2. Međunarodni i domaći pravni okvir

2.1. Međunarodni pravni okvir

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ (2000) poziva na puno i ravnopravno učešće žena u procesu prevencije i rješavanja sukoba, te izgradnji međunarodnog mira i sigurnosti. Donošenje Rezolucije 1325 naročito je značajno ako se uzme u obzir činjenica da je u posljednjim decenijama priroda rata izmijenjena, te da su civili sve češće izloženi ratnim dejstvima. Žene i djevojčice uključuju se u ratne sukobe, a zlostavljanje i silovanje žena i djevojčica širom svijeta postalo je važno oružje rata i jedan od metoda ekstremne torture. To zahtijeva povećanu zaštitu za žene i djevojčice, kako u konfliktnim, tako i u postkonfliktnim situacijama, što je naročito istaknuto donošenjem pratećih rezolucija, koje se oslanjaju na Rezoluciju UN-a 1325, kao što su rezolucije 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013) i 2122 (2013).

- **Rezolucija UN-a 1820 (2008)** odnosi se na pitanja seksualnog nasilja u konfliktnim i postkonfliktnim situacijama. Njome se naglašava značaj prevencije seksualnog nasilja nad ženama i kažnjavanja počinitelja, što je naročito značajno za procese pomirenja i izgradnju trajnog i održivog mira. U vezi s tim, silovanja i ostali oblici seksualnog nasilja u toku i nakon oružanog sukoba mogu se smatrati ratnim zločinom i zločinom protiv čovječnosti.
- U **Rezoluciji UN-a 1888 (2009)** obraća se posebna pažnja na zaštitu žena i djevojčica od seksualnog nasilja u oružanim sukobima. Ona se oslanja na Rezoluciju 1820 i zahtijeva imenovanje specijalnog predstavnika generalnog sekretara, te formiranje ekspertnih timova, koji bi djelovali u okviru Ujedinjenih naroda na terenu, s ciljem djelotvornije koordinacije, primjene i izvještavanja o primjeni Rezolucije UN-a 1820.
- U **Rezoluciji UN-a 1889 (2009)** stavlja se akcenat na zaštitu žena i djevojčica u postkonfliktnim situacijama. U njoj se poziva na preduzimanje dodatnih mjera za povećanje učešća žena u svim fazama: rješavanju sukoba, postkonfliktnom planiranju i izgradnji mira, uključujući donošenje političkih i ekonomskih odluka, suzbijanje stereotipa i promoviranje ženskog liderstva i kapaciteta, upravljanje programima pomoći, te podršku ženskim organizacijama.
- **Rezolucija UN-a 1960 (2010)** donesena je kao odgovor na spor napredak u rješavanju pitanja seksualnog nasilja u oružanim sukobima, posebno nad ženama i djecom. U njoj se poziva na stvaranje konkretnih koraka i institucionalnih mehanizama za prevenciju i zaštitu od seksualnog nasilja u sukobima, kao ozbiljne povrede ljudskih prava i međunarodnog prava.
- **Rezolucijom UN-a 2106 (2013)** ukazuje se na spor napredak u provođenju važnih aspekata Rezolucije 1960 i poziva na djelotvornije korake u procesuiranju i reagiranju na slučajeve seksualnog nasilja, što bi znatno doprinijelo održavanju međunarodnog mira i sigurnosti.
- **Rezolucijom UN-a 2122 (2013)** poziva se na kontinuiranu primjenu Rezolucije UN-a 1325 i nacionalnih akcionih planova, te unapređenje sistema koordinacije, monitoringa i evaluacije. U njoj se poseban fokus stavlja na žensko liderstvo i veće učešće žena u praćenju napretka u rješavanju konflikata i očuvanju mira.
- **Rezolucija UN-a 2242 (2015)** odnosi se na žene, mir i sigurnost sa akcentom na važnost učešća i doprinosa žena u kontekstu aktuelnih globalnih sigurnosnih prijetnji i izazova, poput nasilnog ekstremizma, povećanog broja izbjeglica i interno raseljenih osoba, posljedica klimatskih promjena, različitih pandemija itd. Njome se jasno pokazuje suštinska veza između učešća žena i održivog mira i sigurnosti.

Konvencija UN-a o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW, 1979) primjenjuje se u Bosni i Hercegovini od 1993. godine, dok je Opcioni protokol potpisan 2002.

godine. Bosna i Hercegovina, kao država članica, podnosi redovne izvještaje Komitetu UN-a za CEDAW o primjeni Konvencije (izvještaj o CEDAW-u). Tokom 2017. godine izrađen je Šesti periodični izvještaj o CEDAW-u za BiH koji je u proceduri usvajanja u VMBiH. Ovaj izvještaj, između ostalog, sadrži detaljne informacije o provođenju preporuka komiteta za CEDAW u oblastima značajnim za primjenu UNSCR-a 125, a koje su dostavljene nakon prethodnog izvještaja o CEDAW-u za BiH.

U Pekinškoj deklaraciji i Platformi za akciju (1995) u poglavlju: *Žene i oružani sukobi* poziva se na preduzimanje sveobuhvatnih institucionalnih promjena kako bi se smanjili vojni izdaci i omogućila globalna promocija ljudskih prava i nenasilnog rješavanja konflikata. U deklaraciji je, također, naglašeno da je neophodno osigurati učešće žena u procesima zaključivanja mira i rješavanja konflikata, kao i zaštitu žena u ratnim područjima i izbjegličkim logorima.

U Preporuci CM/Rec (2007)17 Komiteta ministara Vijeća Evrope „Standardi i mehanizmi za ravnopravnost spolova” u oblasti: *Konflikt i postkonfliktni period* poziva se na potpuno provođenje relevantnih međunarodnih pravnih instrumenata, naročito *Rezolucije UN-a 1325* i naglašava potrebu da se: „učešće žena u odlučivanju o sprečavanju i rješavanju konflikta mora povećati budući da žene mogu dati značajan doprinos, naročito u pogledu izgradnje mira i sprečavanja daljnjih konflikata. Njihovo učešće u odlučivanju i mehanizmima za zaštitu, rukovođenju i rješavanju konflikta, uključujući i mirovne pregovore, i demokratizaciju društava nakon konflikta, ne smije da bude ispod 40 % što se smatra minimalnim pragom jednakosti.“

2.2. Domaći pravni okvir

Ustav Bosne i Hercegovine, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, Ustav Republike Srpske, ustavi kantona i Statut Brčko Distrikta BiH svim građanima i građankama Bosne i Hercegovine garantiraju pravo učešća u političkim strankama, učešće u javnim poslovima, jednakopravnost pristupa javnim službama i pravo da biraju i da budu birani. U Ustavu Bosne i Hercegovine, međutim, ne propisuje se općenito obaveza određene zastupljenosti spolova (kvota, proporcija, paritet i sl.) u javnom životu, ni posebna obaveza u pogledu zastupljenosti u zakonodavnoj, izvršnoj ili sudskoj vlasti, ali on sadrži odredbe o zabrani diskriminacije po osnovu spola u procesu uživanja prava i sloboda utvrđenih u Ustavu BiH i u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I. Ustava.

Pitanje ravnopravnosti spolova regulirano je i u brojnim drugim zakonskim i podzakonskim aktima države i entiteta. **Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini** - prečišćeni tekst⁸ u članu 20. (oblast koja se odnosi na *Javni život*) propisuje ravnopravnu zastupljenost oba spola u upravljanju i procesima odlučivanja. Radi bržeg postizanja ravnopravne zastupljenosti spolova u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima organiziranja vlasti u Bosni i Hercegovini, prilikom noveliranja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, član 20. usklađen je s Preporukom (2003)³ Komiteta ministara Vijeća Evrope, kojom se propisuje da: „*Ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen najmanje u procentu od 40% u državnim organima na svim nivoima organizacije vlasti i organima lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke...*“

Izborni zakon Bosne i Hercegovine⁹ usaglašen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, te se u članu 4.19. stav 4. propisuje da ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata

⁸ „Službeni glasnik BiH”, broj 32/10

⁹ „Službeni glasnik BiH”, br. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13 i 07/14

na listi. Pored obaveznog postotka, utvrđivanjem kvote uveden je i obavezni poredak pri rangiranju. To pravilo nalaže najmanje jednog kandidata manje zastupljenog spola među prvih dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata itd. Centralna izborna komisija BiH (u daljnjem tekstu: CIKBiH) odbija listu stranke ako ona nije sastavljena prema ovom pravilu o kvoti. U 2016. predložene su **izmjene i dopune Izbornog zakona BiH**, među kojima je i prijedlog o jednakoj zastupljenosti spolova na kandidatskim listama (po 50% oba spola na listi), ali ove izmjene i dopune nisu usvojene. Izrađen je i **Prijedlog zakona o izmjeni i dopunama Zakona o Vijeću ministara BiH**, kojim bi bila propisana ravnopravna zastupljenost oba spola u sastavu VMBiH (imenovanje najmanje 40% osoba manje zastupljenog spola). Iako je bio usvojen u prvom čitanju na 28. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, ovaj zakon u konačnici ipak nije usvojen.

Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2013-2017. (GAPBiH)¹⁰ strateški je dokumenat koji sadrži strateške ciljeve, programe i mjere za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u svim oblastima društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi. On daje smjernice za izradu godišnjih operativnih planova na entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou. U GAP-u BiH navodi se da Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 1325 i Rezolucija Evropskog parlamenta o učešću žena u mirnom rješavanju sukoba (2000/2025(INI)) daju uputstva i smjernice državama članicama za preduzimanje odgovarajućih mjera kako bi unaprijedili položaj žena u društvu i spriječili svaki oblik nasilnog rješavanja problema. U toku je priprema novog, trećeg po redu, Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine za period 2018-2022.

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 98/13

3. Analiza stanja ravnopravnosti spolova po strateškim ciljevima AP-a UNSCR 1325

3.1. Učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka

Pokazatelji o **zastupljenosti žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka**, ukazuju na određeni napredak od početka primjene AP-a UNSCR 1325 u BiH, ali je taj napredak još uvijek daleko od ravnopravne zastupljenosti spolova.

3.1.1. Učešće žena u zakonodavnoj, izvršnoj vlasti i pravosuđu

Prema podacima, **žene u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti** na svim nivoima organizacije vlasti u BiH učestvuju sa oko 20%. Nakon **Općih izbora 2014**¹¹, zastupljenost žena u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH (u daljnjem tekstu: PDPSBiH) iznosi 23,8%. Trend povećanja broja žena u PSBiH je primjetan, kao i odnos biračkog tijela prema ženama koje su izabrane, jer su četiri žene koje su bile izabrane 2010. ponovo izabrane 2014. godine. Kolegijem PDPSBiH, koji čine tri člana, trenutno predsjedava žena. Zastupljenost oba spola u sastavu Kolegija propisana je

Poslovníkom PDPSBiH.

- U parlamentima entiteta prosjek učešća žena je 19,7% (Parlament FBiH 21,4%, Narodna skupština RS-a 18%). U FBiH broj žena povećan je za više od 4%, dok je zabilježen pad broja izabranih žena u Narodnoj skupštini RS-a za 5% u odnosu na prethodni skupštinski saziv iz 2010. godine. Međutim, nakon održanih Lokalnih izbora 2016. godine u Narodnoj skupštini RS-a došlo je do određenih promjena, tako da trenutno žene zauzimaju 23% poslaničkih mjesta. Na kantonalnom nivou, prosjek učešća žena je 18,5% s najvećim procentom izabranih žena u Posavskom kantonu 23,8%, a najmanjim u Kantonu 10 sa 4%.
- U sadašnjem sazivu VMBiH su dvije ministricе, u Vladi FBiH zabilježen je značajan porast broja žena na dužnosti ministra i iznosi 25%, dok je u kantonalnim vladama smanjena zastupljenost žena na dužnosti ministra. U Vladi RS-a ima 25% žena, uključujući premijerku koja vodi Vladu u drugom mandatu. Vijećem naroda RS-a također predsjedava žena. Na poziciji zamjenika premijera FBiH je žena.

Na **Lokalnim izborima 2016**.¹² za gradonačelnike/načelnice kandidiralo se 6,22% žena i 93,78% muškaraca, a za vijeća/skupštine 41% kandidatkinja i 59% kandidata. Kada su u pitanju nacionalne manjine, ovjereno je 18 imena žena i 125 imena muškaraca. Na Lokalnim izborima 2016. žene su činile 49% glasačkog tijela. Rezultati ovih izbora ukazuju na blago povećanje broja izabranih žena. Prema podacima CIK-a BiH, šest žena (4,3% je izabrano za načelnice (pet načelnica u RS-u, jedna načelnica u FBiH), dok je 2012. godine taj procenat iznosio 3,6%. Udio žena u sastavu vijeća/skupštine je 18,34%, što je blago povećanje participacije žena u odnosu na Lokalne izbore 2012. kada ih je bilo 17,1%.

Podaci o **učešću u pravosuđu** iz 2016. pokazuju da su žene u sudovima zastupljene oko 64%, a u tužilaštvima 51%. Na višim pozicijama predsjednika sudova i glavnih tužilaca, žene su zastupljene sa 43%, što je povećanje broja žena u strukturi rukovodilaca pravosudnih institucija

¹¹ Podaci Centralne izborne komisije BiH

¹² Podaci Centralne izborne komisije BiH

BiH u odnosu na prethodni izvještajni period. U 80% kantonalnih sudova žene obavljaju dužnost predsjednika, a od devet rukovodećih mjesta u okružnim tužilaštvima žene čine 33%, i to kao v.d. glavne tužiteljice i dvije glavne tužiteljice.

Prema podacima Ministarstva vanjskih poslova BiH (u daljnjem tekstu: MVPBiH), za izvještajni period 2015/2016. u **diplomatsko-konzularnoj mreži** bilo je 11 ili 23% žena ambasadorica, jedna generalna konzulica (ili 17%) i dvije šefice stalnih misija (ili 40%). Analizom dostupnih podataka utvrđeno je da je u periodu od 2013. do 2016. broj ambasadorica bio povećan sa šest na 11, što je bilo procentualno povećanje za oko 8%. Međutim, prema najsvježijim podacima iz 2017. godine, broj ambasadorica smanjen je na sedam. Nadalje, broj državnih službenica s diplomatskim statusom je, u principu, veći od broja muškaraca.

U **pregovaračkim delegacijama BiH** iz nadležnosti Ministarstva sigurnosti BiH (u daljnjem tekstu: MSBiH) radi zaključivanja međunarodnih dokumenata o policijskoj saradnji, readmisiji, zaštiti tajnih podataka, zaštiti i spašavanju, žene su zastupljene u procentu od 34%. MSBiH nastoji osigurati ravnopravnu zastupljenost muškaraca i žena u ovim delegacijama, što pokazuje podatak da se u sastavu svake pregovaračke delegacije nalazi najmanje jedna žena, dok je u sporazumima/protokolima o readmisiji paritet, tj. podjednaka zastupljenost žena i muškaraca.

Primjena postojećih zakonskih odredbi kao što su kvota od 40% (član 4.19. Izbornog zakona BiH ili član 20. ZoRS-a) dovela je do određenog napretka, ali je potrebno uključivanje dodatnih afirmativnih mjera koje bi rezultirale konkretnim povećanjem broja žena na mjestima donošenja odluka.

3.1.2. Učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama

Provođenjem sveobuhvatnih strateških mjera AP-a UNSCR 1325 stvoreno je povoljnije okruženje za povećanje **učesća žena u vojnim i policijskim snagama**, iako je to povećanje i dalje najuočljivije na nižim pozicijama i činovima. U Ministarstvu odbrane BiH (u daljnjem tekstu: MOBiH) zaposleno je 38% žena (2% povećanje u odnosu na 2013), a u Oružanim snagama BiH (u daljnjem tekstu: OSBiH) zastupljeno je 6,8% žena (1,8% povećanje u odnosu na 2010. i samo 0,2% u odnosu na 2013), dok je 24% žena civilnih lica i 5,5% žena vojnih lica (1% u odnosu na 2013).

MOBiH uspješno provodi mjeru da se prilikom prijema kandidata u OSBiH, od ukupnog broja primljenih kandidata primi 10% žena, s tim da se prednost daje najuspješnijim kandidatima i kandidatkinjama u skladu sa listom uspješnosti. Tome u prilog ide činjenica o evidentnom povećanju interesa žena za prijem u OSBiH, što ilustrira podatak¹³ da su se 2008. godine na oglas prijavile samo 23 žene, a na oglas 2014. godine njih čak 595.

- Od ukupno 2693 prijavljena kandidata u 2014. godini bila je 241 kandidatkinja (nešto više od 10%). Na javni konkurs za prijem oficira u OSBiH od ukupno prijavljenih 369 kandidata bilo je 76 žena (nešto više od 20%). Prema podacima iz 2016. godine, od ukupnog broja prijavljenih na javni oglas za prijem vojnika bilo je 9,9% žena. Od ukupnog broja prijavljenih na konkurs za prijem oficira bilo je 20,59% žena, a na interni oglas za podoficire 18,75% žena. Na vojne akademije upisano je 11 žena ili 14 % od ukupnog broja upisanih.

Postoji trend povećanja **učesća** žena na rukovodećim pozicijama **u sektorima odbrane i sigurnosti**. Npr. žena je na čelu MOBiH, a tri žene postavljene su na mjesta šefa odjela. Trenutno je 22% žena na rukovodećim pozicijama. Međutim, u OSBiH procenat učesća žena

¹³ Podaci Ministarstva odbrane BiH

na rukovodećim pozicijama je i dalje veoma nizak (2,5%). Podaci MSBiH o učešću žena na rukovodećim pozicijama u institucijama sektora sigurnosti na svim nivoima vlasti pokazuju da su žene uglavnom zastupljene na nivou srednjeg menadžmenta, tj. šefa odjela, dok su najmanje zastupljene na višim rukovodećim pozicijama, npr. pomoćnika ministra/direktora, gdje su samo tri žene. Međutim, u ukupnom broju zaposlenih u MSBiH, agencijama za provođenje zakona u BiH, entitetskim i kantonalnim ministarstvima i policiji Brčko Distrikta BiH, žene su u prosjeku zastupljene 50,5%.

Žene u policijskim snagama¹⁴ na svim nivoima vlasti učestvuju 7,5%, uglavnom na pozicijama policajki i starijih policajki, inspektorica, mlađih i viših inspektorica. Od ukupnog broja policijskih službenica, njih 11,3% su na pozicijama viših inspektorica, 3,3% su samostalne inspektorice, a samo je 0,3% glavnih inspektorica.

- U Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) zaposleno je 14,64% policijskih službenica, što je povećanje od oko 1,5% u odnosu na podatke iz 2013. godine, s početka primjene Akcionog plana. U Graničnoj policiji BiH (u daljnjem tekstu: GPBiH) zastupljenost žena od 7,78% pokazuje povećanje od oko 0,5%. U Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH (DKPT BiH) zaposleno je 38 policijskih službenica ili 5,25%. U Federalnoj upravi policije (FUP) procenat učešća žena od 7,8% ne mijenja se još od 2010. godine. Zastupljenost žena u 10 kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova od 7,3% nešto je povećana (za oko 1%) u odnosu na 2013. godinu. Prema dostupnim podacima, procenat policijskih službenica u MUP-u RS-a povećan je za oko 2% u posljednje tri godine i iznosi 7, 8%. U Policiji Brčko Distrikta BiH je 4,8% žena, isto koliko je bilo i 2013. godine.

Iako navedeni podaci pokazuju neujednačeno stanje zastupljenosti policijskih službenica u pojedinim policijskim organima, opći zaključak je da je došlo do neznatnog povećanja učešća žena u policijskim snagama na svim nivoima u BiH koje, u izvještajnom periodu, u prosjeku iznosi oko 1,25%. Žene su, također, podzastupljene na najvišim rukovodećim pozicijama s višim činovima (oko 1,2%). Posljednjih godina često je naglašavano da je korištenje porodiljskog odsustva razlog za otežano napredovanje u policijskoj karijeri. Naime, kriteriji za sticanje neposredno višeg čina, koji se formalno ne razlikuju za žene i muškarce, zahtijevaju tačno određeno vrijeme provedeno u prethodnom činu, te dostavljanje ocjene u posljednje tri godine. Ako je policijska službenica jednu godinu provela na porodiljskom odsustvu, nije u mogućnosti dostaviti tražene ocjene, niti se prijaviti na konkurs. Pojedine policijske agencije, kao što su GPBiH i SIPA, nastoje prevazići ovaj problem tako što uzimaju u obzir posljednje tri ocjene (mimo korištenja porodiljskog odsustva), ali to još uvijek nije slučaj u svim policijskim organima. Zbog toga je potrebno i dalje insistirati na izmjenama i dopunama Zakona o policijskim službenicima BiH i relevantnih podzakonskih akata, kako bi se spriječila mogućnost da korištenje porodiljskog odsustva bude otežavajuća okolnost u postupku napredovanja, te na taj način spriječila indirektna diskriminacija na osnovu spola.

Učešće žena u mirovnim misijama povećano je u odnosu na početak primjene AP-a UNSCR 1325 u BiH.

- MSBiH koristi afirmativnu mjeru kojom je smanjen broj potrebnih godina radnog iskustva, kao jedan od glavnih kriterija za prijavu za upućivanje u mirovne misije, sa osam na pet godina za žene. Korištenje ove afirmativne mjere doprinosi povećanju broja žena u mirovnim misijama UN-a; postotak koji trenutno iznosi 30% povećan za 6% u odnosu na 2014, te za oko 14% u odnosu na 2010. godinu.
- U MOBiH je, također, došlo do značajnijeg povećanja broja žena u ukupnom broju upućenih u mirovne misije. Od 2013. godine procenat učešća žena od 3,5% povećan je na 6,7%. Kontinuiranom povećanju broja žena upućenih u mirovne misije doprinose i redovne petodnevne obuke o temi „Rodna pitanja u operacijama podrške miru“ koje su

¹⁴ Podaci Ministarstva sigurnosti BiH

uvrštene u nastavne planove i programe Centra za obuku za operacije podrške miru, OSBiH - PSOTC.

Povećanje učešća žena u sektorima odbrane i sigurnosti, uključujući i učešće u donošenju odluka, dugoročan je proces. Zbog specifičnosti ovih sektora u kojima tradicionalno dominantniju ulogu i zastupljenost imaju muškarci, nije moguće očekivati brz napredak. Potrebno je stvoriti niz preduslova kako bi se ostvarila ravnopravna zastupljenost u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH.

3.1.3. Stvaranje preduslova za veće učešće žena u sektorima odbrane i sigurnosti

Jedan od ključnih sistemskih preduslova za ravnopravno učešće žena u sektorima odbrane i sigurnosti, te na pozicijama donošenja odluka je **usklađivanje zakona, podzakonskih akata, strategija, politika i programa** iz djelokruga nadležnih institucija sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH (ZoRS BiH). Tokom primjene AP-a UNSCR 1325 u BiH većina nadležnih institucija nastojala je ispunjavati ovu obavezu propisanu članom 24. ZoRS-a, ali ova praksa nije ujednačena: dok se u nekim institucijama više radilo na usklađivanju ili donošenju novih internih akata, pravila i procedura, u drugima je uvedena redovna praksa dostavljanja zakona i politika na mišljenje ARS-u MLJPIBiH i entitetskim gender centrima, a prije upućivanja VMBiH, odnosno entitetskim vladama. Broj akata koji se dostavljaju na mišljenje ARS-u MLJPIBiH povećan je oko tri puta u posljednje tri godine. Poseban napredak postignut je u MSBiH, koji redovno traži mišljenje o usaglašenosti sa ZoRS-om na nacrt zakona i drugih propisa, strategija, akcionih planova i programa iz svoje nadležnosti, pri čemu su sve sugestije ARS-a MLJPIBiH uvrštene.

Nadalje, u većini nadležnih institucija i agencija usvojene su odluke kojima se dodatno regulira obaveza usklađivanja propisa sa ZoRS-om i druge aktivnosti s ciljem uređenja, promocije i zaštite ravnopravnosti spolova. Pored već postojećih internih akata, u MOBiH je u postupku donošenja/odobravanja i Politika rodne ravnopravnosti u MOBiH i OSBiH, čiji je prednacrt već izrađen, kao i Standardne operativne procedure rodne ravnopravnosti u OSBiH, te Instrukcija o primjeni propisa iz oblasti ostvarivanja prava na porodijsko i roditeljsko odsustvo i reguliranja statusa trudnica u OSBiH.

Iako je postignut napredak u usklađivanju propisa i politika sa ZoRS-om BiH, te donošenju internih akata za postizanje ravnopravnosti spolova, sistem praćenja efekata primjene uvedenih odredbi u pojedinim institucijama još uvijek nije sistemski uspostavljen. Potrebno je raditi na uspostavljanju jedinstvenog sistema praćenja koji će primjenjivati sve institucije, kao dio sveukupnog procesa uvođenja, primjene i nadzora nad primjenom principa ravnopravnosti spolova.

Jačanje kapaciteta žena i podizanje svijesti stručne i šire javnosti, uključujući i promotivne aktivnosti su od ključne važnosti za povećanje učešća žena posebno u oblastima u kojima dominiraju muškarci, kao što su odbrana i sigurnost. Pojedine institucije su, u većoj ili manjoj mjeri, nastojale osigurati uslove za stručno usavršavanje žena. Žene su učestvovala u različitim obukama i kursovima, ali je i dalje broj muškaraca na stručno-specijalističkim obukama namijenjenim profesionalnom usavršavanju u policijskim i vojnim snagama mnogo veći.

Tokom realizacije AP-a UNSCR 1325 u BiH provedene su brojne edukativne i promotivne aktivnosti s ciljem **podizanja svijesti stručne i šire javnosti** o važnosti pitanja ravnopravnosti spolova, većeg učešća žena u donošenju odluka u postizanju mira i sigurnosti, te važnosti Rezolucije UN-a 1325 i svih pratećih rezolucija. Promocija i obuke o ravnopravnosti spolova za zaposlene u institucijama sektora odbrane i sigurnosti, koje su zastupljene u KO, održane su u

okviru različitih inicijativa i projekata ARS-a MLJPIBiH, međunarodnih i nevladinih organizacija. One su značajno doprinijele povećanju znanja, ali je važno istaći da je pristup jačanju kapaciteta u prethodne tri godine značajno unaprijeđen. Obuke se sve češće planiraju u skladu s potrebama pojedinih sektora/organizacionih jedinica institucija i uvrštavaju se u redovne planove i programe obuka u institucijama i agencijama.

Tokom primjene AP-a UNSCR 1325, ARSMLJPIBiH, nadležne institucije, nevladine i međunarodne organizacije promovirali su teme vezane za UNSCR 1325 „Žene, mir i sigurnost“ ili ciljanim **promotivnim aktivnostima, događajima i materijalima** ili uključivanjem ovih tema u druge promotivne akcije. Kampanje su bile fokusirane na afirmaciju i promociju vojnog poziva, promociju učešća žena u policiji, vojsci i mirovnim misijama, te ulogi i uticaj žena u političkom i javnom odlučivanju, pogotovo u kontekstu općih i lokalnih izbora održanih u izvještajnom periodu.

Potrebno je ulagati više napora kako bi se uslovi za napredovanje u policijskim i vojnim strukturama, kao i uslovi za učešće na pozicijama donošenja odluka, prilagođavali statusu i potrebama oba spola, te omogućili usklađivanje profesionalnog i porodičnog života. Tome doprinose redovne i povremene obuke s ciljem kontinuiranog podizanja svijesti i razumijevanja važnosti primjene standarda ravnopravnosti spolova u sektorima odbrane i sigurnosti. Ojačani su i koriste se stručni kapaciteti u nadležnim institucijama za daljnje prenošenje stečenih znanja i vještina. Primjetan je i porast broja ciljanih promotivnih aktivnosti koje iniciraju i provode nadležne institucije s ciljem promocije jednakih mogućnosti i preduslova za veće učešće žena u sektorima odbrane i sigurnosti.

3.2. Povećanje stepena ljudske sigurnosti iz perspektive ravnopravnosti spolova

Unapređenju sigurnosti građana i građanki u nekoj državi može se pristupiti na dva načina: 1) zaštitom nacionalne sigurnosti uz puno poštivanje ljudskih prava i sloboda (što je više u nadležnosti sigurnosnih i odbrambenih struktura) i 2) zaštitom ljudi od svakodnevnih sigurnosnih prijetnji i izazova, što doprinosi i većoj nacionalnoj sigurnosti (ovo uključuje više aktera i širu zajednicu).

Uvođenje koncepta ljudske sigurnosti sa aspekta rodne ravnopravnosti, kao strateškog prioriteta AP-a UNSCR 1325 u BiH, omogućilo je da se sigurnost građana i građanki u BiH sagledava uzimajući u obzir:

- specifičnosti postkonfliktne BiH koje su, u skladu s UNSCR-om 1325, prepoznate kao direktna ili indirektna posljedica ratnih zbivanja u BiH kao što su: položaj preživjelih žrtava seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata, opasnosti od miniranih područja, te trgovina ljudima;
- prepoznavanje novih sigurnosnih prijetnji i izazova na globalnom nivou, a koje direktno ili indirektno pogađaju BiH i regiju (prirodne katastrofe, izbjeglička kriza, nasilni ekstremizam, i dr.). Rodno odgovoran pristup navedenim sigurnosnim prijetnjama i izazovima omogućio je pravovremeno, konkretno djelovanje u nedavnim vanrednim i kriznim situacijama u BiH i regiji, kao što su poplave 2014. godine, izbjeglička kriza u regiji, te pokretanja inicijativa za preventivno djelovanje u oblasti nasilnog ekstremizma kao savremene sigurnosne prijetnje.

3.2.1. Trgovina ljudima

BiH je i dalje polazišna, odredišna i tranzitna zemlja za žene, djecu i muškarce žrtve **trgovine ljudima**. Ono što pogoduje izvršenju krivičnih djela koja se odnose na trgovinu ljudima je loša ekonomsko - socijalna situacija. **Izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH¹⁵** krivično djelo 'trgovina ljudima', koje u sebi sadrži elemente iskorištavanja u državi u kojoj žrtva trgovine ljudima nema državljanstvo ili prebivalište, ostalo je u ovom krivičnom zakonu, dok su ostala krivična djela trgovine ljudima obuhvaćena krivičnim zakonima entiteta i Brčko Distrikta BiH. Žrtve krivičnog djela iz Krivičnog zakona BiH su lica bez državljanstva BiH ili prebivališta u BiH ili državljanin BiH u inozemstvu. Revidiran je i pooštren kazneni okvir za pojedine oblike krivičnog djela „međunarodna trgovina ljudima“ iz člana 186. Krivičnog zakona BiH, a što će uticati i na visinu kazni koje se izriču za ovo krivično djelo. Budući da do sada nije bilo izrečenih presuda primjenom nove zakonske definicije, trenutno nije moguće dati konkretne podatke o efektima navedenih zakonskih izmjena na kaznenu politiku. **Krivični zakoni FBiH¹⁶, RS-a¹⁷ i Brčko Distrikta BiH¹⁸** usklađeni su s **Krivičnim zakonom BiH**.

Podaci iz izvještaja **državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima** koji se odnose na primjenu krivičnog zakonodavstva u procesuiranju krivičnih djela trgovine ljudima pokazuju sljedeće:

- Od 2013. do 2015. identificirano 100 potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Sud BiH je u maju 2014. godine potvrdio optužnicu za krivično djelo 'organizirani kriminal' u vezi s krivičnim djelom 'trgovina ljudima' iz člana 186. Krivičnog zakona BiH. U ovom slučaju identificirane su 672 žrtve trgovine ljudima, od toga 652 državljanina BiH i 20 stranih državljanina (četiri Makedonija i 16 Srbija), koji su ranije bili radno eksploatirani u Azerbejdžanu.
- Sud BiH je u periodu od 2011. do 2017. godine izrekao jednu pravosnažnu osuđujuću presudu za krivično djelo iz člana 187. Krivičnog zakona BiH (međunarodno navođenje na prostituciju/međunarodno vrbovanje radi prostitucije) protiv jednog lica (muškarac). Presuda je donesena 2016. a osuđenom licu izrečena je zatvorska kazna u ukupnom trajanju od 1 godine i 8 mjeseci. Pred Sudom BiH trenutno se vode postupci u dva predmeta protiv ukupno dva lica (dva muškarca) za krivično djelo iz člana 187.
- U periodu od stupanja na snagu izmjena Krivičnog zakona BiH (2015 - 2017) Sud BiH nije donio nijednu presudu za krivično djelo iz člana 186. Krivičnog zakona BiH primjenom nove zakonske definicije. Također, u navedenom periodu nije donesena nijedna presuda ni za novo krivično djelo iz člana 186a. Krivičnog zakona BiH.

Nakon provođenja **Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u BiH i Akcionog plana (2013–2015)**, VMBiH je 2015. godine usvojio **Akциони plan za suprotstavljanje trgovini ljudima u BiH (2016 – 2019)**. Ovaj plan usmjeren je na unapređenje sistema podrške za borbu protiv trgovine ljudima, te efikasno krivično gonjenje trgovine ljudima i povezanih zločina, na prevenciju, efikasnu zaštitu i pomoć žrtvama trgovine ljudima, te jačanje partnerstva između aktera uključenih u suprotstavljanje trgovini ljudima. Multidisciplinarni pristup realizaciji Plana podrazumijeva uključenost svih nadležnih institucija na svim nivoima organizacije vlasti u BiH. VMBiH je usvojio i **Strategiju u oblasti migracija i azila i Akcioni plan (2016 – 2020)**. Jedan od ciljeva predviđenih u prijedlogu strateškog dokumenta sadrži mjere i aktivnosti usmjerene na smanjenje trgovine ljudima u BiH.

¹⁵ „Službeni glasnik BiH“, broj 40/15

¹⁶ „Službene novine FBiH“, broj 46/16

¹⁷ „Službeni glasnik RS“, broj 67/13

¹⁸ „Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj 33/13

MLJPIBiH i MSBiH izdvajaju sredstva iz redovnih budžeta za **programe podrške žrtvama trgovine ljudima**. MLJPIBiH osigurava sredstva za grantove NVO-ima za direktnu podršku žrtvama trgovine ljudima kroz rehabilitaciju i reintegraciju žena i djevojčica žrtava trgovine ljudima u lokalnim zajednicama. MSBiH u budžetu osigurava sredstva za smještaj i pomoć koja se pruža strancima žrtvama trgovine ljudima u skloništima nevladinih organizacija s kojima MSBiH ima potpisane protokole o saradnji. Za 2014. godinu osigurana su i sredstva za smještaj i pravna pomoć za strance žrtve trgovine ljudima i pravna pomoć za strance u imigracionom centru. Sredstva su osigurana i za 2015. i 2016. godinu. Od početka 2017. godine stupanjem na snagu Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći osigurana je besplatna pravna pomoć fizičkim licima koja se nalaze u postupku protjerivanja i žrtvama trgovine ljudima u skladu s obavezama koje BiH ima prema međunarodnim konvencijama.

Osim toga, realizirani su i brojni projekti u saradnji MSBiH s međunarodnim i nevladinim organizacijama, posebno s Mrežom nevladinih organizacija RING¹⁹, usmjerenim na jačanje kapaciteta, analize, te unapređenje propisa i procedura za proaktivnu zaštitu žrtava i sprečavanje trgovine ljudima. U periodu od 2014. do 2017. provedene su brojne **obuke za jačanje kapaciteta i druge aktivnosti za podizanje svijesti o problemu trgovine ljudima**, koje su uglavnom finansirale međunarodne organizacije u okviru različitih projekata. Preko 15 obuka i stručnih sastanaka bilo je usmjereno na poboljšanje istraga i rada istražnih timova, povećanje ekspertize pravosudnih institucija, teme vezane za prava žrtava trgovine ljudima, tehnike intervjuiranja (uključujući intervjuiranje djece) i tehnike finansijskih istraga u slučajevima trgovine ljudima, te upravljanje granicom vezano za trgovinu ljudima.

U istom periodu realizirane su brojne **promotivne aktivnosti i kampanje s ciljem podizanja svijesti o problemu trgovine ljudima**. MSBiH je 2015. godine pokrenuo kampanju „Ljudi nemaju cijenu“ kojom je ukazano na najčešće oblike trgovine ljudima u BiH: prosjačenje i trgovina djecom, seksualna eksploatacija i prinudni brak, te trgovina organima i radna eksploatacija. U kampanji su pozvane nadležne institucije i organi na provođenje energičnijih istraga i primjenu sankcija predviđenih Krivičnim zakonom BiH. Također, NVO aktivne u oblasti sprečavanja i borbe protiv trgovine ljudima, posebno članice Mreže RING, intenzivno rade na podizanju svijesti javnosti, a posebno djece i mladih o fenomenu trgovine ljudima, s naglaskom na problem prosjačenja, te važnost mobilizacije građana, nadležnih institucija, pravosuđa, policije i školstva u zajedničkoj borbi protiv zloupotrebe djece u prosjačenju kao kriminalu i kršenju ljudskih prava.

3.2.2. Podrška žrtvama seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata

Podrška žrtvama seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata nastoji se ostvariti poboljšanjem pravnog okvira i mehanizama za ostvarivanje prava žrtava, te dostupnošću kompenzacija i beneficija. Preživjele žrtve uglavnom ne ostvaruju svoja prava na naknadu za pretrpljenu štetu kroz krivični postupak. Sudovi i tužilaštva najčešće preusmjeravaju žrtve na građanske parnice, umjesto da se dosuđivanjem naknade štete bave u krivičnom postupku, u skladu s postojećim zakonskim osnovom. To dovodi do situacije da se preživjeli odriču svojih osnovnih prava na naknadu, jer postupci ostvarivanja naknade u građanskoj parnici podrazumijevaju otkrivanje njihovih identiteta, koji su često zaštićeni tokom krivičnih postupaka. Osim toga, građanska parnica stvara dodatne finansijske troškove koje mnoge žrtve nisu u mogućnosti platiti.

Još uvijek, dakle više od 20 godina nakon rata, nema zvaničnih podataka u vezi s brojem žena žrtava silovanja i torture. Različiti izvori saglasni su u vezi s nekoliko važnih tačaka: (1) masovno silovanje obuhvatalo je nekoliko hiljada žrtava; (2) bilo je mnogo slučajeva silovanja

¹⁹ Mrežu RING za borbu protiv trgovine ljudima čini 11 nevladinih organizacija u BiH.

djevojčica u dobi od 7 do 14 godina; (3) silovanje je često počinjeno u prisustvu žrtvinih roditelja/ djece i općenito žrtvu je silovalo nekoliko napadača.

Nadležne institucije, međunarodne i nevladine organizacije u BiH su prethodnih godina provodile aktivnosti i inicijative na definiranju stvarnih potreba preživjelih žrtava, unapređenju pravnog i institucionalnog okvira, te mehanizama za ostvarivanje prava preživjelih uključujući kompenzacije i beneficije koje im pripadaju. Međutim, Komitet UN-a za CEDAW je u zaključnim komentarima i preporukama za BiH iz 2013. godine skrenuo pažnju na sporost u rješavanju većine problema preživjelih žrtava seksualnog nasilja tokom rata u BiH, ukazujući na neusklađenost krivičnog zakonodavstva u BiH s međunarodnim standardima, te nedovoljno provođenje strategija, akcionih planova i programa usmjerenih na zaštitu preživjelih žrtava i svjedoka.

Usklađivanjem postojećeg i donošenjem novog zakonodavstva uskladu s međunarodnim standardima nastojao se unaprijediti pristup ostvarivanju prava žrtava ratnih zločina seksualnog nasilja i torture, uključujući pravo na kompenzaciju i rehabilitaciju.

- Usvojene su **izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH**²⁰ kojima je definicija seksualnog nasilja kao ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti usklađena sa standardima međunarodnog krivičnog prava i sudskom praksom međunarodnih sudova i tribunala. Ovaj zakon primjenjuje se u svim predmetima ratnih zločina, bez obzira pred kojim pravosudnim organom se postupak vodi.
- Donošenjem **Zakona o dopuni Krivičnog zakona FBiH**²¹ iz 2014. godine propisana kazna zatvora za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti javnim poricanjem ili opravdavanjem genocida, zločina protiv čovječnosti ili počinjenih ratnih zločina utvrđenih pravosnažnom odlukom Međunarodnog suda pravde, Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju ili domaćeg suda. **Izmjenama i dopunama Krivičnog zakona FBiH**²² iz 2016. godine propisana je definicija krivičnog djela iz mržnje, kao svakog krivičnog djela učinjenog zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjerskog uvjerenja, nacionalnog ili etničkog porijekla, jezika, invaliditeta, spola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta druge osobe. Takvo postupanje uzet će se kao otežavajuća okolnost, ako zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje za kvalificirani oblik krivičnog djela učinjenog iz mržnje. Teže kažnjavanje propisano je za kvalificirane oblike krivičnih djela ubistva, teške tjelesne ozljede, silovanja i oštećenja tuđe stvari, koja su učinjena iz mržnje.
- Također, **Krivičnim zakonikom RS-a**²³ propisane su novčane kazne ili kazne zatvora do tri godine za bilo kakvo pozivanje, izazivanje ili podsticanje na nasilje ili mržnju usmjerenu prema određenom licu ili grupama zbog njihove nacionalne, rasne, vjerske ili etničke pripadnosti, boje kože, spola, seksualnog opredjeljenja, invaliditeta, rodnog identiteta, porijekla ili kakvih drugih osobina.
- Sudska praksa i kaznena politika **Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH** usklađene su s Krivičnim zakonom BiH i međunarodnim standardima, uključujući pojam silovanja, kao i ratni zločin protiv čovječnosti.

Provođenje državne **Strategije za rad na predmetima ratnih zločina** pomaže u rješavanju predmeta koji uključuju seksualno nasilje tako što osigurava da se teret procesuiranja raspodijeli između pravosuđa na državnom nivou i u entitetima, odnosno u kantonima, ako se radi o Federaciji BiH. Pred Sudom BiH, koji je prema Strategije nadležan za procesuiranje najsloženijih predmeta, trenutno se vode postupci u određenom broju predmeta iz ove kategorije, dok je značajan broj nezavršenih predmeta još uvijek u fazi istrage pred Tužilaštvom BiH.

²⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 40/15

²¹ „Službene novine Federacije BiH“, broj 76/14

²² „Službene novine Federacije BiH“, broj 46/16

²³ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 64/17

- U 2016. zabilježen je porast broja završenih predmeta u odnosu na prethodne godine, a što je rezultat značajnog povećanja broja optužnica za ratne zločine s elementima seksualnog nasilja. O tome svjedoči **podatak da je u 2011.** bilo 13 procesuiranih lica, u 2016. taj broj povećao se na 22, dok su u februaru 2017. godini pred Sudom BiH bili u toku krivični postupci u 46 predmeta, u kojima se **optuženi terete za krivična djela s elementima seksualnog nasilja počinjenog u ratu.**
- U Tužilaštvu BiH 2016. godine bio je neriješen ukupno 181 najsloženiji predmet ratnih zločina u fazi prijave i 147 predmeta ratnih zločina u fazi istrage. Iste godine pred Sudom BiH vođen je 61 postupak u najsloženijim predmetima ratnih zločina. Od **početka rada Suda BiH (2002)** pa do kraja 2016. godine pred ovim sudom pravosnažno su okončani postupci protiv ukupno 70 lica (od čega 67 muškaraca i tri žene) za krivična djela ratnog zločina s elementima seksualnog nasilja počinjenog nad ženama. Od tog ukupnog broja, za 53 lica (51 muškarac i dvije žene) donesene su osuđujuće presude, dok je 17 lica (16 muškaraca i jedna žena) oslobođeno od optužbi. Osuđenim licima izrečene su kazne zatvora/dugotrajnog zatvora u ukupnom trajanju od 695 godina.

Novi **Zakon o programu zaštite svjedoka BiH**²⁴ donesen je 2014. godine s ciljem da se osigura efikasna zaštitu svjedoka prije, tokom i nakon krivičnog postupka, kako bi im se omogućilo slobodno i otvoreno svjedočenje. Zakon se primjenjuje samo u postupcima pred Sudom BiH, te taksativnim navođenjem krivičnih djela kod čijeg dokazivanja se može primijeniti program zaštite svjedoka. Program se primjenjuje samo prema onim svjedocima koji su zbog svog svjedočenja izloženi ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, njihovu slobodu i imovinu. Odluku da neki svjedok uđe u program zaštite svjedoka donosi posebna komisija za primjenu programa, koju čine sudija Krivičnog odjeljenja Suda BiH, tužilac Tužilaštva BiH i načelnik Odjeljenja za zaštitu svjedoka Državne agencije za istrage i zaštitu, dok je za organizaciju i provođenje programa zaštite na operativnom nivou zaduženo Odjel za zaštitu svjedoka.

Odjeli za podršku svjedocima uspostavljeni su u: Sudu BiH, Tužiteljstvu BiH, okružnim tužilaštvima i okružnim sudovima u RS-u, kantonalnim sudovima i tužiteljstvima u FBiH²⁵, te Osnovnom sudu Brčko Distrikta BiH. U odjelima za podršku svjedocima zaposleni su psiholozi koji pružaju psihosocijalnu, informativnu i organizacionu podršku i pomoć svjedocima prije, tokom i nakon sudskih postupaka (uključujući žrtve ratnih zločina, nasilja u porodici i dr.).

S ciljem stvaranja **mreže za podršku žrtvama i svjedocima u predmetima ratnih zločina**, seksualnog nasilja i drugih krivičnih djela, u devet od deset kantona u FBiH potpisani su i protokoli o međusobnoj saradnji nadležnih ministarstava, institucija i nevladinih organizacija u pružanju sveobuhvatne i efikasne podrške žrtvama i svjedocima u slučajevima ratnih zločina, seksualnog nasilja i drugih oblika krivičnih djela. Uspostavljanjem mreža omogućen je bolji pristup informacijama i upoznavanje s koracima, procedurama, te vrstom podrške koju žrtve i svjedoci mogu dobiti od potpisnika protokola.

MLJPIBiH je izradio **Prijedlog programa za žrtve ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i torture i njihove porodice u BiH (2013-2016)**, koji je imao za cilj da osigura mjere za potpunu zaštitu i podršku žrtvama (uključujući psihološku podršku i zdravstvenu zaštitu). Međutim, iako je Program predstavljao sveobuhvatan okvir s jasnim ulogama svih institucija sistema za rješavanje ove problematike, VMBiH ga nije usvojio jer nije dobio podršku svih nivoa vlasti u BiH. Nadalje, do sada nije usvojena ni **Strategija tranzicijske pravde, ni Zakon o pravima**

²⁴ „Službeni glasnik BiH“, broj 36/14

²⁵ Kantonalni sud u Sarajevu (uključuje i Općinski sud), Kantonalno tužilaštvo u Sarajevu, Kantonalni sud u Novom Travniku, Kantonalno tužilaštvo SBK, Kantonalni sud i Kantonalno tužilaštvo u Bihaću, Kantonalno tužilaštvo HNK, Mostar (uključuje i Sud), Kantonalni sud u Zenici, Kantonalno tužilaštvo ZE-DO kantona, Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona

žrtava torture u BiH, iako su više puta bili uvršteni u programe rada VMBiH. Pitanja žrtava torture i civilnih žrtava rata u pogledu ostvarivanja jednakog statusa i pristupa pravima i zaštiti reguliraju se na nivou entiteta RS i FBiH, te na nivou Brčko Distrikta BiH i njihov pristup pravima zavisi od mjesta prebivališta. Vlada RS-a je u 2016. godini predstavila **Prednacrt zakona o žrtvama ratne torture RS-a**, kojim se namjerava riješiti status i osigurati socijalna pomoć preživjelima, uključujući žene žrtve seksualnog nasilja u ratu. Očekuje se da zakonodavna procedura bude završena tokom 2017. godine.

Na nivou BiH ne postoji integrirani zakon kojim se regulira **ostvarivanje prava preživjelih, davanje odštete, rehabilitacija, te pristup žrtava uslugama** bez obzira na prebivalište. Ova pitanja regulirana su na nivou entiteta i Brčko Distrikta BiH. U BiH ne postoji fond za naknadu štete ili drugi mehanizmi obeštećenja za žrtve krivičnih djela u slučajevima u kojima počinioci nisu u mogućnosti platiti štetu.

Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata u Republici Srpskoj²⁶ ne prepoznaje osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje, kao posebnu kategoriju civilne žrtve rata. Prava po ovom zakonu imaju osobe koje su zbog nasilja za vrijeme rata pretrpjele tjelesna oštećenja od najmanje 60%, uključujući silovanje. Vlada i Narodna skupština RS-a usvojile su 2015. godine **Informaciju Gender centra RS-a o nalazima i preporukama studije o položaju srpskih žena žrtava ratnog zločina seksualnog nasilja u BiH**²⁷. Značaj ove informacije je to što je prvi put u najvišem zakonodavnom organu RS-a razmatrana ova problematika i ukazano na položaj žena žrtava rata, te nedostatke u zakonodavstvu i praksi. Date su konkretne preporuke za djelovanje nadležnih organa vlasti, koje je usvojila Narodna skupština RS-a. Osnovano je prvo Udruženja žena žrtava rata u RS-u, koje sada ima status udruženja od posebnog interesa.

- U Federaciji BiH, prava preživjelih žrtava na materijalnu odštetu ostvaruju se u skladu s odredbama **Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom FBiH**²⁸. Ovim zakonom priznaje se status posebne kategorije civilne žrtve rata žrtvama silovanja i seksualnog zlostavljanja i propisuje obaveza da dokažu da su pretrpjele seksualno nasilje tokom rata, ali ne i dokaz o tjelesnom oštećenju. **Izmjenama i dopunama ovog zakona**²⁹, usvojenim 2016. godine, uvedena je nezavisna stručna komisija zadužena za izdavanje potvrda preživjelima.
- U skladu s **kantonalnim propisima**, osobe koje su preživjele seksualno nasilje smatraju se posebnom kategorijom civilnih žrtava rata, te pored prava na mjesečno lično novčano primanje imaju i ostala prava koja uključuju: zdravstvenu zaštitu, psihološku pomoć, pomoć u troškovima liječenja i nabavci ortopedskih pomagala, profesionalnoj rehabilitaciji, prekvalifikaciji i dokvalifikaciji, te u nekim kantonima i prioritet u zapošljavanju, prioritetno stambeno zbrinjavanje, te pravnu pomoć.
- Izmjenama i dopunama **Odluke o zaštiti civilnih žrtava rata u Brčko Distriktu BiH** iz 2015. godine ukinuta je ranija diskriminatorna odredba kojom se status preživjelog seksualnog nasilja priznavao samo onima koji su, pored dokaza o tjelesnom oštećenju, mogli dokazati da je počinitelj pronađen i osuđen. Sadašnje odredbe su manje restriktivne i priznaju psihičku traumu kao osnovu za status, ali zahtijevaju potvrdu da je žrtva pretrpjela seksualno nasilje i medicinski dokaz o trajnoj psihičkoj traumi koje izdaje nezavisna stručna komisija. U vrijeme izrade ovog izvještaja komisija još nije počela raditi.
- U oba entiteta civilne žrtve rata, uključujući preživjele ratnog seksualnog nasilja, nastavljaju se suočavati s različitim tretmanom u odnosu na ratne vojne invalide. Ovo se

²⁶ „Službeni glasnik RS“, br. 25/93; 32/94; 37/07; 60/07, 111/09 i 118/09

²⁷ Zaključak Narodne skupštine Republike Srpske, br. 02/1-021-492/15 od 21. 4. 2015. („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 32/15).

²⁸ „Službene novine Federacije BiH“, br. 36/09, 54/04, 39/06, 14/09 i 45/16

²⁹ „Službene novine Federacije BiH“, broj 45/16

manifestira u znatno nižim naknadama – često u iznosu od 70% od maksimalne mjesečne naknade za ratne vojne invalide. Ne može se zanemariti i uticaj stigme na sveukupna nastojanja da se pruži pomoć i podrška preživjelim žrtvama.

Evidentirane su odluke sudova u BiH o dodjeljivanju novčane kompenzacije žrtvama ratnog seksualnog nasilja u krivičnim postupcima. Međutim, zahtjevi za naknadu nematerijalne štete podliježu zastari, te takvi zahtjevi mogu biti upućeni isključivo prema počiniocima, a ne prema državi ili entitetima, eliminirajući time supsidijarnu odgovornost države za naknadu počinjene štete. Većina žrtava i dalje traži naknadu štete u odvojenim parničnim postupcima pred lokalnim sudovima koji ne primjenjuju iste standarde, niti imaju adekvatne kapacitete za zaštitu svjedoka. Kada traže odštetu pred parničnim sudovima, žrtve podnose sav teret dokazivanja, moraju angažirati advokata i odgovorne su za plaćanje sudskih troškova.

Agencije UN-a u BiH (UNDP, UNFPA, UN WOMEN i IOM) su, u saradnji sa institucijama BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH, izradile zajednički program podrške pod nazivom „**Traženje zaštite, podrške i pravde za preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom sukoba u BiH**“ (2014-2017). Cilj programa bio je unapređenje statusa i položaja svih žena žrtava seksualnog nasilja tokom rata, uključujući suzbijanje stigme, davanje odštete, rehabilitaciju, te pristup žrtava uslugama bez obzira na prebivalište. U okviru programa provedena su i istraživanja „Socijalna i ekonomska prava preživjelih seksualnog nasilja tokom rata u BiH“ i „Stigmatizacija osoba koje su preživjele seksualno nasilje u konfliktu u BiH“. Pokrenuta je izrada zakonskih i podzakonskih rješenja, podržano ekonomsko i psihosocijalno osnaživanje žena, te urađene sektorske analize kapaciteta institucija, pružalaca usluga žrtvama, u oblasti zdravstvene, socijalne zaštite, besplatne pravne pomoći, obrazovanja, rada i zapošljavanja. U saradnji entitetskih ministarstava zdravlja i UNFPA izrađeni su resursni paketi za podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja u zdravstvenom sektoru u FBiH i RS-u koji uključuju i postupanje sa žrtvama koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje tokom rata.

Međutim, izvještaji nevladinih organizacija potvrđuju da su potrebe na terenu znatno veće nego što ih je realno moguće zadovoljiti, jer postoji niz prepreka za pružanje pomoći i podrške. Veliki broj žrtava živi u udaljenim zajednicama i nisu u mogućnosti redovno dolaziti na tretman i tražiti ostvarivanje svojih prava.

Nevladine organizacije u BiH kao što su „Vive Žene“ Tuzla, „Medica“ Zenica i druge pružaju **psihološku i pravnu podršku žrtvama ratnog silovanja**, seksualnog zlostavljanja i torture. Program podrške obuhvata psihoterapijski tretman, socijalno - pravno savjetovanje, te davanje nalaza i mišljenja za ostvarivanje prava na status civilne žrtve rata. „Fondacija lokalne demokratije“ pruža pravnu pomoć žrtvama i svjedocima prije, tokom i nakon suđenja kao i prilikom reguliranja statusnih pitanja. Psihološka podrška postoji i u okviru centara za mentalno zdravlje, ali njihovi kapaciteti nisu dovoljni a dostupnost njihovih usluga ograničena je na veće gradove. Važno je naglasiti i činjenicu da još uvijek ima žrtava koje nisu potražile pomoć, te da posebno treba obratiti pažnju na pitanje pristupa i podrške ovoj posebno osjetljivoj kategoriji.

Ostvarivanje prava i zvaničnog statusa za sve preživjele žrtve silovanja i torture podrazumijeva postojanje **multisektorskog pristupa, koordinacije i institucionalnih mreža** podrške na čijem uspostavljanju se radilo u proteklom periodu u okviru različitih inicijativa, programa i projekata. U okviru projekta „**Osiguranje pristupa pravdi za svjedoke/žrtve kroz jačanje postojećih i uspostavljanje novih mreža podrške svjedocima u BiH**“ (2015-2017), koji finansira Evropska unija, a provode nevladine organizacije „Vive Žene“ Tuzla, „Medica“ Zenica, „Udružene žene“ Banja Luka i „ACED“ Banja Luka, formirano je 11 mreža nadležnih institucija i potpisani protokoli o saradnji u kantonima FBiH, regijama RS-a i Brčko Distriktu BiH.

Umrežavanjem i koordinacijom ključnih aktera – centara za socijalni rad, centara za mentalno zdravlje, nadležnih općinskih službi, te nadležnih kantonalnih i entitetskih ministarstava uključene institucije i organizacije efikasnije provode sve praktične mjere, koje su usmjerene na ostvarivanje osnovnih ljudskih prava svih žena žrtava ratnog silovanja i torture.

3.2.3. Smanjenje opasnosti od mina

Opasnost od mina i eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata (ESZR) još uvijek je prepreka stvaranju sigurnog okruženja za građane i građanke BiH, održivom povratku, kao i socio-ekonomskom razvoju u lokalnim zajednicama, odnosno općinama ugroženim minama. Aktivnosti na smanjenju opasnosti od mina u okviru primjene AP-a UNSCR 1325 u BiH usmjerene su na rodni aspekt u određenim segmentima protuminskog djelovanja, uključujući redukciju i eliminaciju rizika, odnosno smanjenje rizika od mina na prihvatljiv nivo.

Prema posljednjim zvaničnim podacima BHMACH-a, trenutno minski sumnjiva površina u BiH obuhvata 1.091 km² ili 2,2% u odnosu na ukupnu površinu BiH. Podaci o žrtvama mina vode se u bazi podataka BHMAIS i razvrstavaju se po spolu, vrsti povrede, dobnim grupama i sredstvima koja su izazvala nesreću. Od 1992. godine od mina/kasetne municije (ESZR) stradalo je 8.358 osoba, od čega je 608 žena (9,5%). U poslijeratnom periodu stradalo je ukupno 1735 osoba, od čega su 164 žene (9,51%) i 249 djece (14%). Od 1996. godine, prilikom humanitarnog deminiranja stradala su 123 deminera, od čega 74 smrtno.

U 2014. godini registrirano je osam minskih i jedna deminerska nesreća, pri čemu je stradalo 18 muškaraca, od čega šest osoba smrtno. U 2015. godini u BiH je registrirana jedna minska nesreća u kojoj je smrtno stradao jedan muškarac. Tokom 2016. godine stradalo je 12 osoba, od čega šest smrtno. U 2017. godini stradalo je pet osoba, od čega dvije smrtno, a među povrijeđenima je bila jedna žena.

I pored znakova upozoravanja na mine, zbog loše ekonomske situacije u zemlji, stanovništvo BiH svjesno ulazi u sumnjive rizične površine zbog prikupljanja ogrjeva ili sakupljanja sekundarnih sirovina. Npr. u 2014. godini, dvije osobe stradale su sakupljajući sekundarne sirovine, osam osoba stradalo je prikupljanjem ogrjevnog drveta, tri osobe povrijeđene su aktiviranjem protutenkovske mine prilikom izvođenja građevinskih radova, a ostala tri lica povrijeđena su od ESZR-a prilikom rada na privatnim posjedima.

U okviru aktivnosti upozoravanja na mine tokom 2014. godine, procijenjeno je da je eliminirana opasnost od mina za oko 13.000 neposredno ugroženih građana koji će biti korisnici deminirane površine. U okviru II. faze provođenja projekta „Land release“, koji se finansira iz sredstava EU (IPA 2011), uključen je dodatni aspekt koji obuhvata prikupljanje novih i provjeru raspoloživih podataka o žrtvama mina. Predstavnici BHMACH-a su aktivno participirali na radionicama s ciljem jačanja subkoordinacije u domenu problematike žrtava mina i drugih osoba s invaliditetom. Međutim, osim razvrstavanja dijela statistike po spolu, nije bilo pokazatelja, niti inicijativa da se u dokumente BHMACH-a, programe mjera, analize, izvještaje, projekte i aktivnosti **uključiti i gender komponenta, odnosno da im se pristupa uzimajući u obzir različita iskustva, potrebe i interese žena i muškaraca**, bilo da se radi o pomoći žrtvama mina, porodicama stradalih, ili korisnicima deminiranih površina.

Prema informacijama BHMACH-a dostavljenim za potrebe ovog izvještaja, jedan od projekata pomoći žrtvama od mina, pod nazivom: „**Alternativa žrtve je samostalnost**“, koji je realizirala organizacija amputiraca „UDAS“, uključivao je edukativni program za žene žrtve

mina i žene nosioce domaćinstva gdje su članovi žrtve mina s ciljem sticanja konkurentnosti na tržištu rada.

Povećanje svijesti i kapaciteta za smanjenje rizika od miniranih područja realizira se kontinuiranim aktivnostima upozoravanja na mine sa osnovnim ciljem da kroz edukaciju, informiranje putem medija ili direktnim kontaktom s rizičnim ciljnim grupama podigne svijest o opasnosti od mina, smanji mogućnost novih nesreća i ukaže na dugoročnost opasnosti od mina i eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata. Ove aktivnosti provode akreditirane organizacije za protuminsko djelovanje u BiH, uz stručni nadzor BHMACH-a. Postoje podaci o broju i profilu osoba koje su prošle edukaciju; kao što su učenici i učenice osnovnih i srednjih škola, stanovništvo ruralnih područja, povratnici i povratnice, te osobe koje su posebno izložene riziku: lovci/ribari, skauti, građevinski radnici, šumari i poljoprivrednici. Dostavljeni podaci nisu razvrstani prema spolu.

Iako postoji određeni napredak, evidentan je nedostatak statistike razvrstane prema rodu i analiza o aktivnostima protuminskog djelovanja, što predstavlja jednu od prepreka za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u rad BHMACH-a. To upućuje na nedostatak kapaciteta u BHMACH-u, te nedostatak interesiranja i podrške unutar rukovodećih struktura BHMACH-a za provođenje obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova BiH. Potrebno je uložiti mnogo više napora na uvođenju rodno odgovornog pristupa aktivnostima smanjenja opasnosti od mina, uključujući socio-ekonomsku reintegraciju žrtava mina u društvo, te podsticanja razvoja i održivog povratka u ugroženim lokalnim zajednicama, što doprinosi stvaranju sigurnijeg okruženja za građane i građanke BiH.

3.2.4. Aktuelne sigurnosne prijetnje i izazovi sa aspekta ravnopravnosti spolova

3.2.4.1. Prirodne katastrofe

U svijetu se gotovo svakodnevno dešavaju različite prirodne ili druge nesreće koje pogađaju milione ljudi i rezultiraju brojnim ljudskim žrtvama i razaranjem materijalnih i kulturnih dobara, uništenjem infrastrukture, degradiranjem okoliša s velikim štetama po privredu i ekonomiju zemlje i teškim ekonomskim i socijalnim posljedicama. Na području jugoistočne Evrope, kojem pripada i Bosna i Hercegovina, sve češće se dešavaju prirodne i druge nesreće velikih razmjera. Obaveza integriranja rodne perspektive u politike i aktivnosti u oblasti prevencije i smanjenja rizika od prirodnih i drugih nesreća utemeljena je i na recentnim međunarodnim dokumentima i to: **Pekinškoj deklaraciji i Platformi za akciju (Cilj K.3.258.II)** prema kojoj se traži od vlada zemalja članica da razvijaju baze podataka razvrstane po spolu, rodne analize politika, te rodno odgovorne sisteme praćenja i izvještavanja u različitim oblastima i temama, među kojima je i uticaj prirodnih katastrofa na žene, „**Hyogo okvirom za akciju**“ iz 2005. koji nalaže da *“rodna perspektiva bude integrirana u sve politike, planove i procese donošenja odluka u oblasti upravljanja rizikom od nesreća”*, kao i **UNISDR-ovom „Pekinškim programom za globalnu akciju na rodno osjetljivom smanjenju rizika od prirodnih nepogoda“**.

U maju 2014. godine Bosnu i Hercegovinu su zadesile poplave koje su uzrokovale velike štete u pojedinim dijelovima države. Institucionalni mehanizmi za rodna pitanja u BiH su odmah reagirali tako da ukažu na složene i različite posljedice poplava na muškarce i žene, dječake i djevojčice, te da se rodni aspekt uzme u obzir prilikom planiranja i provođenja intervencija sprečavanja i otklanjanja posljedica katastrofa. Pri tome je skrenuta pažnja na problem nedovoljnog razumijevanja različitih uloga, potreba, sposobnosti i interesa žena i muškaraca, dječaka i djevojčica svih uzrasta, te važnosti ravnopravnog učešća oba spola u sistemu zaštite i spašavanja.

Zbog vanredne situacije, ARSMLJPIBiH uspio je iz sredstava FIGAP-a izdvojiti 30.000 KM za **pomoć ženama, djeci i starim osobama u općinama u BiH** koje su najviše ugrožene poplavama: Doboju, Maglaju i Orašju. Gender centar RS-a izradio je **Akcioni plan za rodnu ravnopravnost u uslovima katastrofa u RS-u** za period maj-decembar 2014, koji je usvojila Vlada RS-a. Sve planirane aktivnosti, usmjerene na ublažavanje i saniranje posljedica prirodnih katastrofa na višestruko marginalizirane grupe žena i muškaraca, bile su provedene u koordinaciji i saradnji s nadležnim institucijama, organima lokalne samouprave, uključujući komisije za ravnopravnost spolova u gradovima i općinama, te ženskim NVO-ima. Gender centar Federacije BiH izradio je **Smjernice za interventno djelovanje Vlade FBiH** u uslovima prirodnih katastrofa, kako bi osigurao da interventna reakcija u najvećoj mogućoj mjeri bude rodno osjetljiva. U periodu oktobar – decembar 2014. godine, uz podršku Misije OSCE-a u BiH, provedena je **rodno osjetljiva analiza stanja nakon poplava** u tri od sedam najugroženijih općina FBiH: Žepču, Maglaju i Orašju. Preporuke Analize ukazale su na važnost senzibiliziranja osoblja uključenog u programe rekonstrukcije i oporavka prema ranjivim grupama, kao što su žene na selu, osobe s invaliditetom, starije žene, samohrane majke, Romkinje.

U saradnji Komisije za ostvarivanje ravnopravnosti spolova PDPSBiH i ARS-a MLJPIBiH organizirana je 2015. godine **tematska sjednica „Rod i katastrofe“** na kojoj su predstavljeni rezultati intervencija i analiza gender institucionalnih mehanizama i nevladinih organizacija tokom poplava 2014. godine u BiH. Osnovna poruka bila je da rodni pristup ima snagu da unaprijedi odgovor na posljedice katastrofa, jer je upravo neravnopravnost spolova uzrok veće ranjivosti žena u ovim uslovima. Žene pokazuju iznimne vještine i sposobnosti u neposrednom odgovoru na katastrofe, ali su često percipirane kao bespomoćne žrtve, te njihovi kapaciteti ostaju nevidljivi i nedovoljno iskorišteni.

Zbog važnosti i potrebe smanjenja rizika i negativnog uticaja prirodnih ili drugih nesreća, kao jednog od ključnih pitanja sigurnosti, MSBiH je izradio **Program razvoja sistema zaštite i spašavanja na nivou institucija i organa BiH** za petogodišnji period od 2018. do 2022. godine. Primjenom rodno odgovornog pristupa prilikom izrade mjera za smanjenje rizika, zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara u uslovima prirodnih i drugih nesreća, Program prepoznaje činjenicu da u BiH, koja je *„pretežno ruralna zemlja s još uvijek izraženim tradicionalnim pogledima na društveno-ekonomsku ulogu žene u funkciji očuvanja domaćinstva i zajednice, prirodne i druge nesreće nejednako pogađaju žene i muškarce.“* Ovaj program također naglašava da *“Humanitarna reakcija slijedi nakon što se izvrši analiza i procjena potreba ljudi, postojećih slabosti i sposobnosti u cjelini, uzimajući u obzir različite potrebe, interese, ranjivosti i sposobnosti žena i muškaraca, djevojčica i dječaka, te različitih uticaja katastrofa ili sukoba na njih.“*

U Programu je, također, naglašeno da je važno da svi subjekti na svim nivoima u sistemu zaštite i spašavanja imaju jasnu spoznaju o ukupnim potencijalnim opasnostima koje u formi prirodnih ili drugih nesreća mogu zadesiti Bosnu i Hercegovinu kao i razrađenu metodologiju djelovanja kada do njih dođe. Blagovremeno i efikasno reagiranje u nesrećama nerijetko zahtijeva uključivanje ne samo institucija i organa Bosne i Hercegovine već i susjednih zemalja, zemalja regije i šire međunarodne zajednice.

Vanredne, ali blagovremene intervencije, uslijed poplava koje su zadesile BiH 2014. godine, primjer su dobre prakse pravovremenog djelovanja na uključivanju rodne perspektive u akcije uklanjanja posljedica od poplava. To je inovativan primjer ovog tipa intervencija u regiji. Međutim, može se zaključiti da je zbog nedostatka regulatornog okvira i manjka ekspertize u oblasti roda i upravljanja katastrofama uticaj ovih intervencija, kada su u pitanju različite potrebe žena i muškaraca, dječaka i djevojčica, bio ograničen, te je potrebno nastaviti aktivnosti na jačanju kapaciteta i podizanju svijesti o rodnim aspektima prirodnih katastrofa.

3.2.4.2. Migracije i izbjeglička kriza

Aktuelni ratni sukobi u različitim dijelovima svijeta, nestabilnosti i kršenja ljudskih prava, uključujući rodno zasnovano nasilje i silovanje kao ratno oružje, dovode do toga da sve veći broj muškaraca, žena i djece traži međunarodnu zaštitu u Evropskoj uniji. Izbjeglička kriza predstavlja ozbiljan sigurnosni izazov za Evropu u godinama koje dolaze. Odbor Evropskog parlamenta za prava žena i jednakost spolova (FEMA) skrenuo je pažnju na potrebe žena i djece izbjeglica koji pristižu u sve većem broju i čine više od 50% izbjeglica i migranata. Oni su često žrtve fizičkog i psihičkog nasilja, prostitucije i krijumčara ljudima, a čine i najveći procenat onih koji nestanu tokom prebacivanja u Evropu.

Tokom priliva izbjeglica iz Sirije u Srbiju i Hrvatsku, ARSMLJPIBiH je tokom 2015. godine ukazivao na posebne potrebe i ranjivost žena i djece tokom migracija, te na važnost ciljanih akcija i mjera njihove zaštite i integracije u društvo. Koordinacioni odbor za praćenje primjene AP-a UNSCR 1325 pokrenuo je akciju prikupljanja pomoći namijenjene sirijskim izbjeglicama na teritoriji Republike Srbije. Koordinacioni odbor ukazao je na činjenicu da migrantska kriza predstavlja novi sigurnosni izazov, posebno za žene i djecu, te da ovom pitanju treba posvetiti pažnju prilikom kreiranja budućih politika i mjera za primjenu Rezolucije UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“.

Među izbjeglicama se nalaze žene koje putuju same ili s djecom, ponekad novorođenim bebama, trudnice i dojilje, adolescentkinje, djevojčice bez pratnje, LGBT žene, kao i žene s invaliditetom. Jedan od razloga za ranjivost tražiteljki azila i žena izbjeglica vezan je za poteškoće s kojima se često suočavaju u dokazivanju svojih osnova za priznavanje izbjegličkog statusa, jer žene često ne žele da se izjasne da su bile žrtve seksualnog nasilja, ili rodno zasnovanog progona, ili nemaju svijest da su bile žrtve u svojoj zemlji porijekla. Rodno zasnovano nasilje često je posljedica neravnopravnosti spolova u zemlji porijekla i nerijetko služi muškim članovima porodice s kojima žene putuju kao mehanizam za prijetnju ili može biti posljedica prisilnih raseljavanja usljed sukoba u zemlji porijekla.

Strategija u oblasti migracija i azila Ministarstva sigurnosti BiH za period 2016-2020. prepoznaje ranjive kategorije i rizične grupe. Potrebno je osigurati rodno odgovoran pristup provođenju strategije, a posebno u aktivnostima i procedurama koje se odnose na identifikaciju, pomoć i zaštitu ranjivih kategorija stranaca, kao i pri definiranju metodologije za prikupljanje podataka i informacija o kriznim situacijama u oblasti imigracija s ciljem blagovremenog informiranja i djelovanja. To će omogućiti i bolje razumijevanje i adresiranje potreba oba spola pri izradi i provođenju plana hitnih mjera djelovanja u slučaju kriznih situacija u oblasti imigracija.

Plan hitnih mjera za osiguranje dodatnih kapaciteta, kontrolu i upravljanje prilivom masovnog broja migranata/izbjeglica u BiH je sastavni dio Informacije o procjenama i mogućnostima Bosne i Hercegovine po pitanju izbjegličke krize u regiji i Evropskoj uniji, koju je VMBiH usvojio u septembru 2015. godine. Plan sadrži pregled mjera koje će osigurati da se osobe tretiraju na human način i u skladu sa zakonodavstvom u oblasti imigracija i azila. **Akcionim planom operativnog djelovanja u slučaju masovnog priliva migranata/izbjeglica u BiH, koji proizlazi iz navedenog plana hitnih mjera,** uzete su u obzir potrebe prepoznatih kategorija ranjivih migranata kao i postupanje nadležnih organizacija i međunarodnih organizacija s njima. Iako se BiH u ovom trenutku ne suočava s povećanim prilivom migranata i izbjeglica, potrebno je nastaviti razvijanje regionalne i međunarodne saradnje, ispunjavanje obaveza u procesu evropskih integracija, te iskorištavanje svih postojećih resursa s ciljem blagovremenog odgovora BiH na potencijalnu izbjegličku krizu sa sigurnosnog, ali i humanog aspekta, vodeći računa o različitim potrebama i interesima žena i muškaraca.

3.2.4.3. Nasilni ekstremizam

Pitanje uloga žena u kontekstu nasilnog ekstremizma i terorizma još uvijek nije dovoljno istražena oblast. Uloga žene povezana je s rodnim predrasudama o njenoj „prirodnoj“ ulozi majke i domaćice, kao njenoj većoj sklonosti miru, dijalogu, nenasilju i saradnji. Primjeri u svijetu pokazuju da upravo tu sliku „miroljubive žene“, odnosno njenog nenasilnog karaktera koriste terorističke grupe kako bi regrutirale žene u svoje organizacije.

MSBiH u okviru provođenja **Strategije za prevenciju i borbu protiv terorizma (2015-2020)**, uz značajnu podršku OSCE-a, IOM-a i drugih međunarodnih partnera, provodi aktivnosti na jačanju svijesti o prijetnjama od nasilnog ekstremizma i terorizma, s posebnim naglaskom na preduzimanje preventivnih mjera s ciljem sprečavanja radikalizacije u društvu. U protekloj i tekućoj godini održan je veći broj radionica u Bosni i Hercegovini namijenjenih većem broju društvenih aktera, poput mladih, vjerskih zajednica, nevladinih organizacija, uključujući i ženske nevladine organizacije, akademsku zajednicu itd.

Jedan dio ovih radionica bio je isključivo posvećen rodnim aspektima ove pojave, dok se drugi, značajniji dio odnosio na sveobuhvatan pristup izazovima suzbijanja nasilnog ekstremizma i terorizma, što uključuje i rodnu perspektivu. MSBiH će i u narednom periodu podsticati veći angažman žena u prevenciji i borbi protiv terorizma. Značajna pažnja bit će posvećena pitanjima zloupotrebe žena i djece u nasilne ekstremističke i terorističke svrhe. Poseban fokus bit će na reintegraciji žena i djece povratnika s iračkog i sirijskog ratišta kao i na ostvarivanju komunikacije sa ženama koje se nalaze u tzv. zatvorenim radikalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini. S tim ciljem MSBiH će pokrenuti odgovarajuće aktivnosti, u saradnji s međunarodnim partnerima, nevladinim sektorom, akademskom zajednicom i vjerskim zajednicama u BiH.

Delegacija BiH pri Odboru stručnjaka za borbu protiv terorizma Vijeća Evrope (CODEXTER) podržala je Izvještaj izjaviteljice Vijeća Evrope za borbu protiv terorizma i rodna pitanja s prijedlozima da se u naredne dvije godine u prioritetne aktivnosti CODEXTER-a integriira rodna perspektiva kao i da se tokom 2018/2019. organizira međunarodna konferencija Vijeća Evrope o toj temi.

O tome govori i posljednja Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a 2224, usvojena u oktobru 2015. godine, koja se odnosi na žene, mir i sigurnost, s akcentom na važnost integracije roda kao transferzalne teme u područjima i djelovanjima UN-a po pitanjima aktuelnih globalnih sigurnosnih prijetnji i izazova, poput radikalnog ekstremizma i terorizma, povećanog broja izbjeglica i interno raseljenih osoba, posljedica klimatskih promjena, različitih pandemija itd. Ovom rezolucijom ukazuje se na različite posljedice koje terorizam i nasilni ekstremizam mogu imati na ljudska prava žena i djevojčica u pogledu njihovog zdravlja, obrazovanja i učešća u javnom životu i kako su upravo žene i djevojčice česta meta terorističkih grupa. Osim Rezolucijom UN-a 2224 i Akcionim planom generalnog sekretara UN-a za prevenciju nasilnog ekstremizma iz 2015. godine zahtijeva se, između ostalog, integriranje rodne perspektive u sve aktivnosti koje imaju za cilj prevenciju nasilnog ekstremizma.

Imajući u vidu navedeno, potrebno je nastaviti rad na primjeni sveobuhvatnog pristupa u kontekstu prevencije i borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, koji uključuje i rodnu komponentu. Pri tome je potrebno podržavati aktivnosti građana i organizacija civilnog društva usmjerenih ka prevenciji mržnje i promociji pozitivnih narativa (suprostanavljanje nasilnim ekstremističkim narativima isticanjem pozitivnih primjera o društvenim vrijednostima, toleranciji, otvorenosti i mirnom rješavanju konflikata).

3.2.4.4. Malo i lako naoružanje

U članu 46. "Otežavajuće okolnosti" Konvencije Vijeća Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i u porodici, koju je Bosna i Hercegovina ratificirala 7. 11. 2013, obavezuju se države članice da preduzmu neophodne zakonodavne, odnosno druge mjere kako bi osigurale da se **upotreba oružja, odnosno prijetnja oružjem (tačka g), smatra jednom od otežavajućih okolnosti prilikom određivanja kazne za krivična djela iz Konvencije**. Također, u članu 51. "Procjena rizika i upravljanje rizikom" Konvencije obavezuju se članice da preduzmu neophodne zakonodavne, odnosno druge mjere kako bi osigurale da se, prilikom procjene rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja, uzme u obzir, u svim fazama istrage i primjene zaštitnih mjera, činjenica da **učinioci djela nasilja obuhvaćenih ovom konvencijom posjeduju vatreno oružje, odnosno imaju pristup vatrenom oružju**.

Imajući u vidu uticaj nelegalnog posjedovanja malog oružja i lakog naoružanja na fenomen nasilja nad ženama i nasilja u porodici, ARSMLJPIBiH **dao je sugestije na** nacrt revidirane Strategije **za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u BiH (2016 – 2020)**, s ciljem usklađivanja sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH i međunarodnim standardima za ravnopravnost. **Potrebno je da se u Strategiji eksplicitnije tretira pitanje oružanog nasilja u porodici** na način izložen u ovom mišljenju.

MSBiH učestvuje u programu 'Mentorstvo za rodnu ravnopravnost' koji provodi Centar za kontrolu malog i lakog oružja Jugoistočne i Istočne Evrope (SEESAC) sa sjedištem u Beogradu. Programom su obuhvaćeni individualni (formalni i neformalni) sastanci pomoćnika ministra sigurnosti sa savjetnikom za rodna pitanja SEESAC-a, na kojima se razmatra provođenje definiranih ciljeva **Strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini (2016-2020)**, kroz prizmu rodne ravnopravnosti. Poseban naglasak stavlja se na aktivnosti u vezi sa zloupotrebom oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i različitim efektima koje upotreba malog i lakog oružja (SALW) ima po žene i muškarce. Tokom trajanja Programa bit će mapirane i razmatrane promjene koje je neophodno izvršiti u zakonodavnom i strateškom okviru kako bi se unaprijedila rodna osjetljivost mjera za kontrolu SALW-a. MSBiH je prikupio podatke od svih nadležnih institucija i agencija, kao doprinos Bosne i Hercegovine za studiju 'Rod i malokalibarsko oružje u Jugoistočnoj Evropi', koja sadrži preporuke za djelovanje u ovoj oblasti.

4. Naučene lekcije u periodu primjene Akcionog plana UNSCR-a 1325 u BiH (2014-2017)

Naučene lekcije, dobre prakse i izazovi tokom primjene AP-a UNSCR 1325 u BiH definirani su na osnovu nalaza i preporuka nezavisne evaluacije provedene nakon završetka prvog Akcionog plana 2013. godine, te na osnovu kontinuirane razmjene iskustava i poređenja s drugim državama koje donose i provode nacionalne akcione planove za primjenu UNSCR-a 1325. Dobre prakse BiH često se navode kao primjer uspješnog i inovativnog pristupa primjeni UNSCR-a 1325. U nastavku Izvještaja slijedi nekoliko ključnih faktora uspjeha i izazova u provođenju Akcionog plana:

- **Koordinacioni odbor za praćenje primjene AP-a UNSCR 1325 postao je ključni akter u mobiliziranju nadležnih institucija** i pojedinaca za primjenu AP-a. Razlog tome je dugoročan angažman većine članova i članica KO uključenih u ovaj proces još od 2010. godine kada je izrađen i usvojen prvi akcioni plan za BiH. Uspostavljena je konstruktivna saradnja i razmjena znanja između svih institucija zastupljenih u KO i institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost, posebno ARS-a BiH, koji rukovodi i koordinira procesom izrade, primjene i izvještavanja o primjeni AP-a.
- **Koordinirajuća i savjetodavna uloga ARS-a MLJPIBiH**, kao nosioca ove javne politike, ističe se kao jedan od faktora uspjeha u odnosu na druge države u kojima je uloga institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost uglavnom zanemarena. Nosioци nacionalnih akcionih planova su često resorna ministarstva sektora odbrane i sigurnosti koji nemaju dovoljno kapacitete za uvođenje rodniх pitanja, što rezultira slabom primjenom planova.
- Uočeno je da je primjena AP-a UNSCR 1325 u BiH **bila efikasnija u institucijama koje su imale podršku višeg rukovodećeg kadra**. Međutim, veoma je važno istaći i **ulogu pojedinaca** koji su zahvaljujući ličnom, stvarnom opredjeljenju i stručnosti uspjeli inicirati promjene u svojim institucijama.
- Uvođenje **koncepta ljudske sigurnosti kao jednog od tri strateška cilja AP-a UNSCR 1325** omogućilo je pokretanje inicijativa na lokalnom nivou s ciljem unapređenja svakodnevne sigurnosti građana i građanki, uzimajući u obzir različit položaj, potrebe i interese žena i muškaraca. To je otvorilo mogućnost konkretnog i preventivnog djelovanja i u određenim nepredviđenim situacijama ili pojavama koje spadaju u domen sigurnosnog pitanja ili prijetnje (prirodne katastrofe, migracije, nasilni ekstremizam itd.). Ovim pristupom BiH je napravila važan iskorak u primjeni UNSCR-a 1325, koji je globalno prepoznat kao dobra praksa, na koju se oslanjaju druge države u regiji i svijetu.
- **Regionalna saradnja** u primjeni UNSCR-a 1325 i nacionalnih akcionih planova pokazala se veoma efikasnom kroz razmjenu dobriх praksi, iskustava, stručniх i finansijskih resursa sa susjednim zemljama, dakle unutar sličniх historijskih, kulturnih i društveno – ekonomskih konteksta. Međusobna saradnja između institucionalniх mehanizama za rodnu ravnopravnost i institucija sektora sigurnosti zemalja regije doprinosi procesima pomirenja, jačanja i očuvanja održivog mira i stabilnosti u zemljama koje su u ratnom periodu od 1992. do 1995. bile sukobljene strane.
- Konkretni rezultati koje je postigla Bosna i Hercegovina sve su vidljiviji i sve je bolje razumijevanje stručne i šire javnosti o važnosti Rezolucije UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“. **Promocija na međunarodnom nivou** rezultirala je sve većim brojem poziva da se iskustva i prakse BiH predstave i primijene pogotovo u zemljama koje su u procesu donošenja nacionalniх akcionih planova (poziv za učešće na Akademiji nacionalniх akcionih planova u Beču s preko 20 zemalja svijeta, te pozivi nadležniх ministarstava Finske, Moldavije i Albanije za podršku izradi Nacionalnog akcionog plana prema strukturi AP-a UNSCR 1325 u BiH). **Međunarodna razmjena iskustava i praksi** ukazala

je na činjenicu da uspjeh ovog akcionog plana, kao i drugih strateških i akcionih planova u BiH vezanih za ravnopravnost spolova u različitim oblastima, proizlazi iz stvarnog partnerstva institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost i nadležnih institucija, koje se ogleda u sistemskom pristupu, razmjeni stručnih kapaciteta i učenju jednih od drugih.

- **Plan monitoringa i evaluacije AP-a UNSCR 1325 (M&E plan)**, koji je izrađen uz podršku Instituta za inkluzivnu sigurnost, poslužio je za operacionalizaciju i nadzor nad provođenjem Akcionog plana. Na osnovu M&E plana i postavljenih indikatora izrađeni su tabelarni formati za godišnji operativni plan aktivnosti institucija, te za godišnji izvještaj o postignutim rezultatima. Ovim pristupom godišnjem planiranju i izvještavanju, kojim koordinira ARSMLJPIBiH, značajno je pojednostavljen način dostavljanja informacija od nadležnih institucija, definiranje konkretnih akcija i mjerenje napretka u postizanju rezultata. Ovo predstavlja pozitivan primjer praktične primjene M&E plana za efikasan nadzor nad provođenjem javne politike.
- Nedostatak sredstava iz redovnih budžeta nadležnih institucija predstavlja izazov za provođenje AP-a UNSCR 1325. Međutim, i u ovom segmentu naglašena je važnost uloge ARS-a MLJPIBiH u kontinuiranom nastojanju da se obezbijede sredstva za djelimično finansiranje aktivnosti AP-a. Također, i druge institucije zastupljene u KO, kao što je MOBiH i MSBiH, nastoje prevazići ovaj problem pronalaženjem dodatnih donatorskih sredstava. Pored sredstava FIGAP-a namijenjenih za podršku provođenju AP-a, važno je naglasiti i spremnost međunarodnih organizacija, kao što su agencije UN-a, OSCE i dr. da podrže određene aktivnosti u skladu sa iskazanim potrebama institucija.

Iako je napredak evidentan, uz brojne primjere dobrih praksi, **izazovi u primjeni AP-a UNSCR 1325** u BiH i dalje postoje. Već pomenuti **nedostatak finansijskih sredstava i ljudskih potencijala** prepreka je za kontinuiranu primjenu principa ravnopravnosti spolova u nadležnim institucijama. I dalje je **neujednačen nivo opredijeljenosti, razumijevanja i primjene principa rodne ravnopravnosti** unutar nadležnih institucija. To u velikoj mjeri zavisi od podrške rukovodstva, ali i nivoa doprinosa i uticaja pojedinih članova i članica KO, te kontakt osoba za rodna pitanja. Ipak, sve je manje institucija u kojima se ravnopravnost spolova percipira samo kao statistika razvrstana prema rodu i zanemaruje činjenica o izrazito niskom postotku žena na najvišim rukovodećim pozicijama. Sve je veće razumijevanje i prepoznavanje koristi koju žene i muškarci mogu imati ako se primjenjuje rodna perspektiva u radu ministarstava, posebno finansijske i druge dobiti ako se vodi računa o ravnopravnoj zastupljenosti žena na različitim nivoima odlučivanja, u komisijama i odborima, u radnim grupama, pregovaračkim timovima, edukacijama, službenim putovanjima u inozemstvo itd. Istovremeno, još uvijek je prisutna bojazan u kontekstu mogućih promjena koje mogu narušiti ustaljene pozicije i koristi.

Nadležne institucije zastupljene u KO ocijenile su primjenu AP-a UNSCR 1325 u BiH kao poučan primjer koji pokazuje kako se sveobuhvatnim pristupom i zajedničkim radom mogu rušiti rodni stereotipi i barijere koji još uvijek postoje u institucijama.

5. Struktura Akcionog plana UNSCR-a 1325 u BiH (2018-2022)

Akcioni plan za primjenu UNSCR-a 1325 u BiH u periodu od 2018. do 2022. izrađen je sa osloncem na strukturu prethodnog, tako da su zadržani postojeći strateški ciljevi, te revidirani određeni srednjoročni ciljevi i očekivani rezultati, posebno u Strateškom cilju 2. kako je predstavljeno u tabeli koja slijedi:

RAVNOPRAVNO UČEŠĆE		
STRATEŠKI CILJ 1. Povećano učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka		
SREDNJOROČNI CILJEVI		
1.1. Ključne politike, zakoni i drugi propisi omogućavaju povećanje učešća žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka	1.2. Stvorene potrebne pretpostavke za unapređenje položaja i napredovanje žena u vojsci, policiji, mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka	1.3. Razvijena svijest o važnosti učešća žena u donošenju odluka i očuvanju mira i sigurnosti
OČEKIVANI REZULTATI		
1.1.1. Politike, zakoni i drugi propisi su usklađeni s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova i usvojene konkretne mjere za povećanje učešća žena u sektorima odbrane i sigurnosti, uključujući i mjesta donošenja odluka	1.2.1. Omogućena izgradnja kapaciteta žena s ciljem većeg učešća u sektorima odbrane, sigurnosti, te na pozicijama donošenja odluka	1.3.1. Održane obuke za ključne donosioce odluka, rukovodeće osobe i zaposlene u sektorima odbrane i sigurnosti o važnosti ravnopravnog učešća žena i muškaraca
1.1.2. Povećani kapaciteti za usklađivanje politika, zakona i drugih propisa s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova, te donošenje posebnih, afirmativnih mjera	1.2.2. Stvoreni uslovi za unapređenje međusobne saradnje i umrežavanje žena u sektorima odbrane i sigurnosti	1.3.2. Provedene kampanje za podizanje svijesti javnosti o važnosti učešća žena u donošenju odluka, te odbrambenim, sigurnosnim i mirovnim procesima
ZAŠTITA I PREVENCIJA		
STRATEŠKI CILJ 2. Povećan stepen ljudske sigurnosti kroz prizmu rodne ravnopravnosti		
SREDNJOROČNI CILJEVI		
2.1. Smanjena stopa trgovine ljudima u BiH	2.2. Poboljšana podrška i pomoć žrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge obilike stradanja tokom rata	2.3. Unaprijeđen rodno odgovoran pristup i sistemi podrške u uslovima aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova

OČEKIVANI REZULTATI		
2.1.1. Primjenjuju se pravni mehanizmi i odgovarajuće mjere za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djevojčicama	2.2.1. Poboljšani pravni okvir i mehanizmi za ostvarivanje prava preživjelih žrtava seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata	2.3.1. Primjenjuje se rodno odgovoran pristup (ili uvedena rodno odgovorna perspektiva) programima i mjerama za smanjenje opasnosti od mina
2.1.2. Omogućena izgradnja kapaciteta za suzbijanje i borbu protiv trgovine ljudima i podizanje svijesti o problemu trgovine ženama i djevojčicama	2.2.2. Kompenzacija i beneficije/ rehabilitacija dostupna žrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge oblike stradanja tokom rata	2.3.2. Izrađene preventivne mjere i uspostavljeni uslovi za rodno odgovoran pristup aktuelnim sigurnosnim prijetnjama i izazovima, te u kriznim i vanrednim situacijama (prirodne katastrofe, nasilni ekstremizam, izbjeglička/ migrantrska kriza)
KOORDINACIJA I PARTNERSTVO		
STRATEŠKI CILJ 3. Unaprijeđeni uslovi i pristup primjeni AP-a UNSCR 1325		
SREDNJOROČNI CILJEVI		
3.1. Unaprijeđeni mehanizmi koordinacije i instrumenti za primjenu AP-a UNSCR 1325	3.2. Poboljšana saradnja s drugim akterima	
OČEKIVANI REZULTATI		
3.1.1. Ojačani institucionalni mehanizmi za koordinaciju, provedbu i praćenje APUNSCR-a 1325	3.2.1. Poboljšana saradnja i koordinacija s organizacijama, civilnog društva, akademskom zajednicom i medijima	
3.1.2. Poboljšani instrumenti za uvođenje i primjenu principa ravnopravnosti spolova u sektorima odbrane i sigurnosti (rodno odgovorne statistike, gender analize, rodno odgovorno budžetiranje)	3.2.2. Poboljšana regionalna i međunarodna saradnja i razmjena informacija o primjeni UNSCR-a 1325	

6. Monitoring i evaluacija

Osnovni mehanizam praćenja provođenja Akcionog plana za primjenu UNSCR-a 1325 u Bosni i Hercegovini je **Koordinacioni odbor**, koji se sastoji od članova i članica iz institucija sektora sigurnosti i jedne članice koja predstavlja nevladin sektor u BiH. Koordinacioni odbor imenuje se na period trajanja Akcionog plana.

U skladu s Poslovnikom o radu, Koordinacioni odbor je, između ostalog, zadužen da:

- a) razmatra i usvaja godišnje operativne planove za primjenu Akcionog plana;
- b) koordinira provođenjem aktivnosti iz Akcionog plana u nadležnim institucijama, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama;
- c) razmatra i predlaže Vijeću ministara BiH na usvajanje godišnje izvještaje o primjeni Akcionog plana;
- d) prati i druge aktivnosti usmjerene na provođenje UNSCR-a 1325 u BiH.

Djelovanje Koordinacionog odbora za praćenje Akcionog plana za primjenu UNSCR-a 1325 u BiH prepoznato je i u BiH i u regiji kao primjer izuzetno dobre prakse djelovanja, zainteresiranosti i saradnje nadležnih institucija u provođenju strateških dokumenata.

Tokom nezavisne procjene provođenja prvog AP-a UNSCR 1325 uočena potreba za efikasnijim sistemom monitoringa i evaluacije. Akcioni plan sadržavao je previše indikatora koje je bilo teško pratiti i nadzirati. To je rezultiralo nedostatkom jedinstvenog sistema izvještavanja u nadležnim institucijama. Skoro svi indikatori bili su kvantitativne prirode što onemogućava praćenje napretka u ostvarivanju strateških i srednjoročnih ciljeva, te kvalitativnih institucionalnih i uopće društvenih promjena u postizanju ravnopravnosti spolova u oblastima odbrane i sigurnosti.

Slijedeći preporuke evaluacije, izrađen je **Plan monitoringa i evaluacije za drugi AP UNSCR-a 1325** s kvantitativnim i kvalitativnim indikatorima za svaki cilj i očekivani rezultat. Značaj ovog plana je njegova konkretna primjena u praksi. Rukovodeći se postavljenim indikatorima, znatno je pojednostavljen i unaprijeđen participatorni proces izrade godišnjih operativnih planova aktivnosti, praćenja provođenja, te godišnjeg izvještavanja. Ovaj pristup godišnjem planiranju i izvještavanju, kojim koordinira ARSMLJPIBiH, značajno je pojednostavio način dostavljanja informacija od nadležnih institucija, definiranje konkretnih akcija i mjerenje napretka u postizanju rezultata, te će biti nastavljen i tokom provođenja AP-a UNSCR 1325 za period 2018-2022.

7. Rječnik pojmova

- **Rod / Gender**

Odnosi se na društvene razlike između muškaraca i žena. Rod/gender identificira društveno, kulturalno, politički i ekonomski određene odnose između žena i muškaraca. Rodni odnosi variraju od mjesta do mjesta, kao i u vremenu; oni se mijenjaju u odnosu na promjenjive okolnosti. Spol, s druge strane, identificira biološke razlike između žena i muškaraca, koje ostaju konstantne.

- **Rodno budžetiranje**

Primjena rodne perspektive na finansijske planove i budžetske procese, uzimajući u obzir potrebe i prioritete (različitih grupa) žena i muškaraca, pri čemu se imaju na umu različite uloge koje oni imaju u porodici, na radnom mjestu i u društvu. Za Vijeće Evrope, rodno budžetiranje predstavlja primjenu „gender mainstreaminga“ u budžetskom procesu. To znači rodno zasnovanu procjenu budžeta, ugrađivanje rodne perspektive na sve nivoe budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda s ciljem promoviranja rodne ravnopravnosti.

- **Gender mainstreaming**

Proces procjene uticaja koji na žene i muškarce imaju sve planirane aktivnosti, uključujući zakonski okvir, politike i programe, u svim oblastima društvenog djelovanja i na svim nivoima. Gender mainstreaming je strategija pomoću koje se pitanja i iskustva žena i muškaraca pretvaraju u integralni dio izrade, provođenja, praćenja i ocjene politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama. To se radi na način koji osigurava da žene i muškarci jednako profitiraju, a da se ne podržava neravnopravnost. Konačni cilj maistreaminga je postizanje rodne ravnopravnosti (definicija Ekonomskog i socijalnog vijeća Ujedinjenih naroda – ECOSOC, juli 1997). Za Vijeće Evrope gender mainstreaming je „(re)organizacija, unapređenje, razvoj i evaluacija procesa politika, tako da perspektiva rodne ravnopravnosti bude ugrađena u sve politike, na svim nivoima i u svim fazama, od aktera koji su uključeni u kreiranje politika“.

- **Diskriminacija na osnovu spola**

Diskriminacija na osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu, zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

- **Ljudska (humana) sigurnost**

U posljednjih nekoliko decenija smanjen je broj međudržavnih sukoba, dok se povećao broj pobuna, terorističkih napada i sukoba unutar državnih granica. Promjene u prirodi sukoba traže i promjene u odgovorima na njih. Ljudska sigurnost je pogled na sigurnost države sa osvrtnom na pojedince. Naglašava važnost svakodnevne sigurnosti ljudi uz pomoć poboljšanja javnih službi i programa za smanjenje siromaštva. UN je 1994. godine uveo koncept ljudske sigurnosti, čije su osnovne komponente „sloboda od straha i sloboda od oskudice“. Stoga su ključna pitanja povezana s ljudskom sigurnošću lična (fizička) sigurnost, ekonomija, zdravlje, okoliš i sigurnost zajednice. Unutrašnje osnaživanje poboljšava nacionalnu, regionalnu i globalnu stabilnost što u konačnici dovodi do smanjenja učestalosti sukoba.³⁰

³⁰ UNDP 2013. „Izveštaj o razvoju društva 2013 – Uspon juga: Ljudski napredak u svijetu raznolikosti“

- **Izgradnja kapaciteta**

Podrazumijeva ciljanu obuku za poboljšanje znanja i vještina nosilaca odgovornosti za efikasno provođenje strategija, politika, programa i projekata.

- **Učinak**

Podrazumijeva dugoročni učinak (pozitivan ili negativan, namjeran ili slučajan) određene strategije, politike, programa ili projekta na nosioce odgovornosti, kao i na trenutne društvene prilike.³¹

- **Pokazatelji/indikator (kvantitativni i kvalitativni)**

Podrazumijeva kvantitativne ili kvalitativne varijable koje omogućavaju jednostavno i pouzdano mjerenje dostignuća i promjena povezanih s određenom intervencijom, kao i pomoć u procjeni djelovanja organizacije/institucije u odnosu na postavljeni cilj.³²

- **Srednjoročni rezultat**

Podrazumijeva vjerovatne ili postignute učinci programa, politika ili projekta sredinom provođenja.

- **Plan monitoringa i evaluacije**

Podrazumijeva strategiju za prikupljanje podataka kojom se osiguravaju potrebne informacije za efikasan sistem monitoringa i evaluacije. Planom se dokumentiraju osnovni/početni podaci, projicirani ciljevi, izvori podataka, alati za prikupljanje podataka, te kvantitativni i/ili kvalitativni pokazatelji/indikator za procjenu napretka u primjeni određene strategije, politike, programa, projekta ili aktivnosti. Planom se, također, jasno određuju rokovi, nosioci odgovornosti, te način izvještavanja.

- **Sistem monitoringa i evaluacije**

Podrazumijeva metode za prikupljanje podataka, definiranje potrebnih ljudskih potencijala, mehanizme izvještavanja i evaluacije, te tehnologiju koja promptno osigurava informacije onima koji provode strategiju, politiku, program ili projekat. Svrha ovih informacija je bolje informiranje ključnih nosilaca odgovornosti kako bi se postigli svi zadati ciljevi.³³

- **Rezultat**

Podrazumijeva vjerovatni ili postignuti krajnji učinak proizvoda, robe ili usluge kao posljedice određene intervencije.³⁴

³¹ Gorgens, Marelize i Jody Zall Zusek, „Making Monitoring and Evaluation Systems Work“, Svjetska banka, Washington, DC: 2009

³² Kusek Jody i Ray Rist, „A Handbook for Development Practitioners: Ten Steps to a Results-Based Monitoring and Evaluation System. Svjetska banka, Washington, DC: 2004.

³³ Gorgens, Marelize and Jody Zall Zusek. Making Monitoring and Evaluation Systems Work. Svjetska banka, Washington, DC: 2009

³⁴ Kusek, Jody and Ray Rist. A Handbook for Development Practitioners: Ten Steps to a Results-Based Monitoring and Evaluation System. Svjetska banka, Washington, DC: 2004

Ciljevi i aktivnosti Akcionog plana za primjenu UNSCR-a 1325 u BiH za period 2018-2022.

STRATEŠKI CILJ 1. Povećano učešće žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i učešće na mjestima donošenja odluka				
Srednjoročni cilj 1.1. Ključne politike, zakoni i drugi propisi omogućavaju povećanje učešća žena u vojsci, policiji i mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka				
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja
1.1.1. Politike, zakoni i drugi propisi su usklađeni s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova i usvojene konkretne mjere za povećanje učešća žena u sektorima odbrane i sigurnosti, uključujući i mjesta donošenja odluka	Nastavak rada na usklađivanju politika, zakona, podzakonskih akata i drugih propisa u vojnim i policijskim strukturama s domaćim i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova, posebno onih u vezi s prijemom, napredovanjem u karijeri i usklađivanjem profesionalnog i porodičnog života žena u sistemu odbrane i sigurnosti.	Ministarstvo odbrane BiH (MOBiH), Ministarstvo sigurnosti BiH (MSBiH), Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA), Granična policija BiH (GPBiH), Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH (DKPT), Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (FMUP), Federalna uprava policije (FUP), Policijska Brčko distrikta BiH (BDBiH) Partneri: Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH (ARSM/LJPIBiH), Gender centar Federacije BiH (GCFBiH)	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Razvijanje instrumenata za praćenje i izvještavanje o provođenju usklađenih propisa (od institucija koje donose, provode i nadgledaju usklađene propise)	MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH Partneri: ARSM/LJPIBiH, GCFBiH	2018-2019.	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Analiza i identifikiranje prepreka (vidljivih i prikrivenih) za veće učešće i napredovanje žena u sistemu odbrane i sigurnosti, uključujući i pozicije donošenja odluka (ispitati razloge koji direktno utiču na zapošljavanje/regrutiranje žena i vođenje karijere)	MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH Partneri: ARSM/LJPIBiH, GCFBiH	Na godišnjem nivou	Budžetska sredstva nadležnih institucija
Kreiranje i donošenje posebnih, afirmativnih mjera s ciljem otklanjanja postojećih prepreka za veće učešće žena u sektorima odbrane i sigurnosti, uključujući i mjesta donošenja odluka (kvote, preporuke, smjernice, kriteriji, institucionalni programi mjera i dr.).	MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH Partneri: ARSM/LJPIBiH, GCFBiH ARSM/LJPIBiH Partneri: MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva	

<p>1.1.2. Povećani kapaciteti za usklađivanje politika, zakona i drugih propisa s međunarodnim i domaćim standardima za ravnopravnost spolova, te donošenje posebnih, afirmativnih mjera</p>	<p>Analiza primjene usklađenih politika, zakona, podzakonskih akata i drugih propisa, te donesenih afirmativnih mjera, s preporukama za unapređenje</p> <p>Provođenje kontinuiranih obuka državnih službenika i službenica o usklađivanju zakona i internih propisa sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH (u skladu s Programom rada ADS-a BiH)</p> <p>Organiziranje kontinuiranih obuka za osoblje koje radi na pripremi novih i usklađivanju postojećih politika, zakona i drugih propisa, te predlaganju i kreiranju afirmativnih mjera u sektorima odbrane i sigurnosti</p>	<p>ARSMLJPiBiH</p> <p>Partneri: MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP-FUP, policija BDBiH</p> <p>Agencija za državnu službu BiH (ADSBiH)</p> <p>Partneri: ARSMLJPiBiH, GCFBiH</p> <p>ARSMLJPiBiH</p> <p>Partneri: MOBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP-FUP, policija BDBiH</p>	<p>2019. 2022.</p> <p>Kontinuirano</p> <p>Na godišnjem novou</p>	<p>Donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva, nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>
<p>Srednjoročni cilj 1.2. Stvorene potrebne pretpostavke za uapređenje položaja i napredovanje žena u vojsci, policiji, mirovnim misijama, uključujući i mjesta donošenja odluka</p>				
<p>Očekivani rezultat</p> <p>1.2.1. Omogućena izgradnja kapaciteta žena s ciljem većeg učesća u sektorima odbrane, sigurnosti, te na pozicijama donošenja odluka</p>	<p>Aktivnost</p> <p>Organiziranje obuka za razvijanje liderskih kapaciteta žena za učesće u procesima donošenja odluka</p> <p>Preduzimanje neophodnih mjera za stvaranje jednakih mogućnosti u praksi za školovanje, zapošljavanje, stručno usavršavanje, vođenje karijera i napredovanje žena u sektorima odbrane i sigurnosti, uključujući i vojno diplomatska predstavništva</p>	<p>Nosilac</p> <p>ARSMLJPiBiH, GCFBiH</p> <p>Partneri: NVO i međunarodne organizacije</p> <p>MOBiH, MS BiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH</p> <p>Partneri: ARSMLJPiBiH, GCFBiH</p>	<p>Rok</p> <p>2019. 2021.</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Izvor finansiranja</p> <p>Donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>
<p>1.2.2. Stvoreni uslovi za unaprijeđenje međusobne saradnje i umrežavanje žena u sektorima odbrane i sigurnosti</p>	<p>Podrška radu Mreže žena policajaca (edukativne, promotivne i zagovaračke aktivnosti s ciljem poboljšanja položaja žena u policijskim strukturama)</p> <p>Iniciranje daljnijeg umrežavanja žena u sistemu odbrane i sigurnosti, unapređenja uzajamne saradnje, razmjene iskustava i pozitivnih praksi</p>	<p>ARSMLJPiBiH, MSBiH, GCFBiH, FMUP-FUP</p> <p>Partneri: Udruženje „Mreža žena policajaca“ i druge NVO, međunarodne organizacije</p> <p>MSBiH, MOBiH, FMUP-FUP</p> <p>Partneri: Udruženje „Mreža žena policajaca“ i druge NVO ARSMLJPiBiH, GCFBiH</p>	<p>2018. 2021.</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>

Srednjoročni cilj 1.3. Razvijena svijest o važnosti učešća žena u donošenju odluka i očuvanju mira i sigurnosti				
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja
1.3.1. Održane obuke za ključne donosiocice odluka, rukovodeći kadar i zaposlene u sektorima odbrane i sigurnosti o važnosti ravnopravnog učešća žena i muškaraca	Nastavak rada na uvođenju rodne perspektive u programe obuka policijskih službenika i službenica, s ciljem povećanja znanja o uvođenju i primjeni principa ravnopravnosti spolova u sektoru sigurnosti	MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova (AEPTM), FMUP- FUP, Policijska akademija FBiH Partneri: ARSMLJPiBiH, GCFBiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Nastavak uključivanja tema koje se odnose na uvođenje i primjenu principa ravnopravnosti spolova (napredne obuke) u sve aspekte obuke za pripadnike i pripadnice Oružanih snaga BiH	MO i OS BiH Partneri: ARSMLJPiBiH, NVO, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Nastavak uključivanja tema iz Rezolucije UN-a 1325 i srodnih rezolucija o položaju i ulozi žena u sukobima i postkonfliktnim situacijama, rodno zasnovanom nasilju itd. u preduputne obuke za pripadnike i pripadnice mirovnih misija, kao i diplomatskog osoblja	MSBiH, MOBiH, MYPBiH Partneri: ARSMLJPiBiH, GCFBiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Uključivanje tema o ravnopravnosti spolova u redovne i vanredne obuke za rukovodeće službenike i službenice, posebno u sektorima odbrane i sigurnosti	ADSBiH, ARSMLJPiBiH Partneri: MOBiH, MSBiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Nastavak osnovnih i naprednih obuka za jačanje kapaciteta imenovanih/novimenovalanih kontakt osoba za rodna pitanja u MO i OSBiH, kao i u svim policijskim strukturama na svim nivoima	MO BiH i OS BiH, MS BiH, SIPA, GP BiH, DKPT BiH, FMUP- FUP, policija BD BiH Partneri: ARSMLJPiBiH, GCFBiH, NVO, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

<p>1.3.2. Provedene kampanje za podizanje svijesti javnosti o važnosti učešća žena u donošenju odluka, te odbrambenim, sigurnosnim i mirovnim procesima</p>	<p>Provođenje javne kampanje za promociju punog i ravnopravnog učešća žena u donošenju odluka, posebno u kontekstu općih izbora 2018.</p>	<p>ARSM LJPIBiH, GCFBiH, parlamentarne komisije za ravnopravnost spolova Partneri: NVO i međunarodne organizacije</p>	<p>2018.</p>	<p>Donatorska sredstva</p>
<p>2.1.1. Primjenjuju se pravni mehanizmi i odgovarajuće mjere za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djevojčicama</p>	<p>Kontinuirano nadziranje primjene pravnog okvira i kaznene politike u slučajevima trgovine ljudima</p>	<p>MSBiH, VSTV, Ministarstvo pravde FBiH, Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH Partneri: ARSM LJPIBiH, NVO</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>
<p>2.1.1.1. Jačanje mehanizama za ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima s posebnim fokusom na trgovinu ranjivim kategorijama</p>	<p>Provođenje javne kampanje za promociju punog i ravnopravnog učešća žena u donošenju odluka, posebno u kontekstu općih izbora 2018.</p>	<p>MOBiH i OSBiH, MSBiH Partneri: ARSM LJPIBiH, GCFBiH, NVO i međunarodne organizacije</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>
<p>2.1.1.1.1. Jačanje mehanizama za ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima s posebnim fokusom na trgovinu ranjivim kategorijama</p>	<p>Organiziranje i/ili podrška promotivnim aktivnostima i inicijativama koje zagovaraju aktivno učešće i ulogu žena u uslovima aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova (terorizam i nasilni ekstremizam, migracije, prirodne katastrofe i druge krizne i vanredne situacije), kao učešća žena u domaćim i međunarodnim pregovorima.</p>	<p>MSBiH, MO i OSBiH, ARSM LJPIBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>
<p>STRATEŠKI CILJ 2. Povećan stepen ljudske sigurnosti kroz prizmu rodne ravnopravnosti</p>				
<p>Srednjoročni cilj 2.1. Smanjena stopa trgovine ljudima u BiH</p>				
<p>Očekivani rezultat</p>	<p>Aktivnost</p>	<p>Nosilac</p>	<p>Rok</p>	<p>Izvor finansiranja</p>
<p>2.1.1.1.1. Jačanje mehanizama za ranu identifikaciju i upućivanje žrtava trgovine ljudima s posebnim fokusom na trgovinu ranjivim kategorijama</p>	<p>Kontinuirano nadziranje primjene pravnog okvira i kaznene politike u slučajevima trgovine ljudima</p>	<p>MSBiH, VSTV, Ministarstvo pravde FBiH, Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH Partneri: ARSM LJPIBiH, NVO S BiH Partneri: MLJPIBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP-FUP, policija BDBiH, NVO i međunarodne organizacije</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>

2.1.1.1. Primjenjuju se pravni mehanizmi i odgovarajuće mjere za borbu protiv trgovine ljudima, posebno ženama i djevojkama	Kontinuirano ažuriranje i unapređenje baze podataka o žrtvama trgovine ljudima (razvrstani po spolu, dobi žrtava, državljanstvu)	MSBiH Partneri: ARSM/LJPBiH, NVO MLJPIBiH, MSBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Podrška programima/projektima za pomoć žrtvama trgovine ljudima u procesu njihove rehabilitacije i reintegracije u društvo	MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, AEPTM, FMUP-FUP, policija BDBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.1.1.2. Omogućena izgradnja kapaciteta za suzbijanje i borbu protiv trgovine ljudima i podizanje svijesti o problemu trgovine ženama i djevojkama	Nastavak rada na jačanju kapaciteta pravosudnih institucija, policije i drugih subjekata prevencije i zaštite od trgovine ljudima, posebno ženama i djevojkama, uključujući i zaštitu svjedoka, te obeštećenja žrtava u krivičnom postupku	MSBiH, SIPA, GPBiH, FMUP-FUP, policija BDBiH	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Iniciranje i osiguranje odgovarajućeg profila i potrebnog broja istražiteljica u timovima za istragu krivičnih djela koja se odnose na trgovinu ljudima	MSBiH, SIPA, GPBiH, FMUP-FUP, policija BD Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.1.2. Omogućena izgradnja kapaciteta za suzbijanje i borbu protiv trgovine ljudima i podizanje svijesti o problemu trgovine ženama i djevojkama	Nastavak i podrška aktivnostima na podizanju svijesti šire javnosti (posebno djece i mladih, te grupa s posebnim rizikom) o pojavnim oblicima i posljedicama trgovine ljudima, uključujući prosvjedenje i druge oblike radne eksploatacije	MSBiH, SIPA, GPBiH, FMUP-FUP, policija BD Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Kontinuirano promoviranje krimolovca-telefonske linije i elektronskog obrasca za prijavu krivičnih djela s posebnim akcentom na anonimno prijavljivanje slučajeva trgovine ljudima	MSBiH, SIPA, GPBiH, FMUP-FUP, policija BD Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

Srednjoročni cilj 2.2. Poboļjšana podrška i pomoć ženama i djevojčicama koje su preživjele seksualno nasilje i druge oblike stradanja tokom rata				
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja
2.2.1. Poboļjšan pravni okvir i mehanizmi za ostvarivanje prava preživjelih ųrtava seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata	Nastavak rada na usklađivanju postojećih i domošenju novih propisa, politika i programa s ciljem unapređenja pristupa ostvarivanju prava ųrtava seksualnog nasilja i torture tokom rata, uključujući pravo na kompenzaciju i rehabilitaciju.	Ministarstvo pravde BiH (MPBiH), MLJPIBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Dalje razvijanje i prilagođavanje standarda za podršku svjedocima i ųrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge oblike stradanja tokom rata (uključujući protokole, odjele za podršku, resursne pakete podrške, smjernice, odluke, uputstva s ciljem pružanja psihosocijalne, informativne, proceduralne i organizacione podrške prije, tokom i nakon suđenja i dr.)	MPBiH, VSTV Partneri: NVO i međunarodne organizacije	2018-2019.	Budžetska sredstva nadležnih institucija
2.2.2. Kompenzacija i beneficije/ rehabilitacija dostupni ųrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge oblike stradanja tokom rata	Izdvajanje više resursa i istražnih kapaciteta za smanjenje broja i rješavanje zaostalih sudskih sporova vezanih za ratne zločine seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja	MPBiH, VSTV Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija
	Podrška ujednačenom modelu za brže i efikasnije ostvarivanje prava preživjelih, davanje odštete, rehabilitacija, te pristup ųrtava uslugama bez obzira na prebivalište (fond za naknadu štete ili drugi mehanizmi za obeštećenje ųrtava)	ARSMLJPIBiH, GCFBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	2018-2019.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
2.2.2. Kompenzacija i beneficije/ rehabilitacija dostupni ųrtvama koje su preživjele seksualno nasilje i druge oblike stradanja tokom rata	Kontinuirana podrška jačanju multisektorskog pristupa i koordinacije, te pružanje pomoći za rad mreža podrške, uključujući i jačanje kapaciteta ključnih aktera koji pružaju usluge ųrtvama seksualnog nasilja i drugih oblika stradanja tokom rata	ARSMLJPIBiH, GCFBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Podrška programima i projektima za psihosocijalno i ekonomsko osnaživanje žena ųrtava seksualnog nasilja tokom rata	ARSMLJPIBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	2018. 2021.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

Srednjoročni cilj 2.3. Unaprijeđen rodno odgovoran pristup i sistemski podrške u uslovima aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova				
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja
2.3.1. Primjenjuje se rodno odgovoran pristup (ili uvedena rodno odgovorna perspektiva) programima i mjerama za smanjenje opasnosti od mina	<p>Provođenje rodne analize o uticaju miniranih područja u BiH na kvalitet života ljudi (uzimajući u obzir različite uloge i potrebe žena i muškaraca, te različit uticaj na jedan i drugi spol)</p> <p>Uključivanje rodne komponente u programe i mjere za deminiranje, uzimajući u obzir različite mogućnosti, uloge i potrebe žena i muškaraca</p> <p>Stalno upozoravanje na opasnost od mina, naročito djevojčica i dječaka školskog uzrasta, žena i muškaraca u ruralnim područjima, te posebno ugroženih grupa (planinari, lovci, poljoprivrednici), uzimajući u obzir rodni aspekt problema</p>	<p>Centar za uklanjanje mina u BiH (BHMAC)</p> <p>Partneri: ARSM LJPIBiH, NVO</p> <p>HMAC</p> <p>Partneri: NVO i međunarodne organizacije</p> <p>BHMAC</p> <p>Partneri: NVO i međunarodne organizacije, mediji</p>	<p>2018.</p> <p>Kontinuirano</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>
2.3.2. Kreirane preventivne mjere i uspostavljeni uslovi za rodno odgovoran pristup aktuelnim sigurnosnim prijetnjama i izazovima, te u kriznim i vanrednim situacijama (prirodne katastrofe, nasilni ekstremizam, izbjeglička/migrantska kriza)	<p>Analiza rodnog aspekta aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova kao što su: nasilni ekstremizam i terorizam, povećan broj migranata, interno raseljenih osoba, posljedice klimatskih promjena (sa osvrtom na globalni, regionalni i bh. kontekst)</p> <p>Uvođenje rodne perspektive u statističke evidencije, analize, programe i mjere, te izvještaje u oblasti upravljanja rizikom od nesreća/katastrofa</p> <p>Osigurati da procjene potreba ljudi, postojećih slabosti i sposobnosti, koje prethode humanitarnim reakcijama u potencijalnim slučajevima katastrofa, uzimaju u obzir različite potrebe, interese, ranjivosti i sposobnosti žena i muškaraca, djevojčica i dječaka, te različitih uticaja katastrofa na njih</p> <p>Osiguranje pravne i psihosocijalne podrške ženama i djevojčicama, posebno pripadnicama višestruko marginaliziranih grupa, u slučajevima kriznih i vanrednih situacija</p>	<p>ARSM LJPIBiH</p> <p>Partneri: Međunarodne organizacije</p> <p>MSBiH</p> <p>Partneri: ARSM LJPIBiH, NVO i međunarodne organizacije</p> <p>MSBiH, MOBiH i OSBiH</p> <p>Partneri: ARSM LJPIBiH, NVO i međunarodne organizacije</p> <p>ARSM LJPIBiH</p> <p>Partneri: NVO, međunarodne organizacije</p>	<p>2018-2019.</p> <p>Kontinuirano</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>

2.3.2. Kreirane preventivne mjere i uspostavljeni uslovi za rodno odgovoran pristup aktualnim sigurnosnim prijetnjama i izazovima, te u kriznim i vanrednim situacijama (prirodne katastrofe, nasilni ekstremizam, izbjeglička/migrantska kriza)	Osigurati da se prilikom prikupljanja podataka, analiza, izrade i provođenja plana hitnih mjera djelovanja u slučaju kriznih situacija u oblasti imigracija vodi računa o potrebama i interesima ranjivih kategorija, posebno žena i djevojčica	MSBiH, ARSMLJPiBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Osigurati da je rodna perspektiva integrirana u aktivnosti koje imaju za cilj prevenciju nasilnog ekstremizma i terorizma, sprečavanje govora mržnje, te promociju dijaloga i nenasilnog rješavanja konflikata (promotivne i edukativne aktivnosti)	MSBiH, ARSMLJPiBiH Partneri: NVO, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Analiza i preporuke za izmjenu propisa kojima se regulira izdavanje dozvola za posjedovanje oružja s ciljem suzbijanja i prevencije zlopotrebe malog i lakog oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja (što podrazumijeva stručnu i detaljnu provjeru dokaza o nasilničkom ponašanju lica koja podnose zahtjev).	MSBiH, ARSMLJPiBiH Partneri: NVO, međunarodne organizacije	2020.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
STRATEŠKI CILJ 3. Unaprijeđeni uslovi i pristup primjeni AP-a UNSCR 1325				
Srednjoročni cilj 3.1. Unaprijeđeni mehanizmi koordinacije i instrumenti primjene AP-a UNSCR 1325				
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja
	Donošenje Odluke o uspostavljanju Koordinacionog odbora institucija za praćenje AP-a UNSCR 1325 (2018-2022)	VMBiH (VMBiH) Predlagač: ARSMLJPiBiH	2018.	-
	Podrška radu Koordinacionog odbora za praćenje AP-a UNSCR 1325 (stručna podrška, organizacija redovnih sastanaka i dr.)	ARSMLJPiBiH Partneri: Međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva
	Revidiranje Plana monitoringa i evaluacije AP-a UNSCR 1325	Koordinacioni odbor za praćenje AP-a UNSCR 1325 (KO AP-a UNSCR 1325) Partner: ARSMLJPiBiH	2018.	donatorska sredstva
	Izrada i praćenje realizacije godišnjih operativnih planova za primjenu AP-a UNSCR 1325 u institucijama sektora odbrane i sigurnosti	KO APUNSCR-a 1325 Partner: ARSMLJPiBiH	Na godišnjem nivou	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva

<p>3.1.1. Ojačani institucionalni mehanizmi za koordinaciju, primjenu i praćenje AP-a UNSCR 1325</p>	<p>Koordiniranje, izrada i podnošenje VMBiH godišnjih izvještaja o primjeni AP-a UNSCR 1325, na osnovu informacija od institucija zastupljenih u KO AP-a UNSCR 1325</p> <p>Jačanje pozicija imenovanih kontakt osoba za rodna pitanja u sektorima odbrane i sigurnosti</p>	<p>ARSM LJPIBiH Partner: KO AP UNSCR 1325</p> <p>MO i OSBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, FMUP- FUP, policija BDBiH Partner: KO AP-a UNSCR 1325</p>	<p>Na godišnjem nivou</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>
<p>3.1.2. Poboljšani instrumenti za uvođenje i primjenu principa ravnopravnosti spolova u sektorima odbrane i sigurnosti (rodno odgovorne statistike, gender analize, rodno odgovorno budžetiranje)</p>	<p>Pružanje redovne stručne podrške institucijama sektora odbrane sigurnosti provođenja godišnjih operativnih planova za AP-a UNSCR 1325, te primjeni instrumenata za uvođenje i primjenu principa ravnopravnosti spolova u djelokrugu nadležnih institucija</p> <p>Gender analiza provođenja, rezultata i uticaja općih i lokalnih izbora na zastupljenost i učešće žena u javnom životu i donošenju odluka</p> <p>Redovno ažuriranje i unapređenje baza podataka razvrstanih po spolu o učešću u oružanim sanagama, policiji i mirovnim misijama (uključujući razvrstavanje po pozicijama i činovima, profesionalnom angažmanu i učešću u donošenju odluka, učešću u stručnom usavršavanju i specijalističkim obukama, nagrađivanju i dr.)</p> <p>Nastavak rada na uvođenju rodno odgovornog budžetiranja u okviru programskog budžetiranja svih institucija zastupljenih u Koordinacionom odboru</p>	<p>ARSM LJPIBiH, GCFBiH Partneri: Centralna izborna komisija BiH (CIKBiH)</p> <p>MO i OSBiH, MSBiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, Agencija za policijsku podršku BiH, FMUP- FUP, policija BDBiH Partneri: ARSM LJPIBiH, GCFBiH</p> <p>MO i OS BiH, MS BiH, SIPA, GPBiH, DKPTBiH, MVP BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH (MFTBiH), FMUP Partneri: ARSM LJPIBiH, GCFBiH</p>	<p>2018. 2020.</p> <p>Kontinuirano</p> <p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p> <p>Budžetska sredstva nadležnih institucija</p>

Srednjoročni cilj 3.2. Poboljšana saradnja s drugim akterima					
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac	Rok	Izvor finansiranja	
3.2.1 Poboljšana saradnja i koordinacija s organizacijama, civilnog društva, akademskom zajednicom i medijima	Organiziranje redovnih sastanaka Koordinacionog odbora i NVO koje su potpisale memorandum o razumijevanju za primjenu AP-a UNSCR 1325 (Koordinaciona grupa NVO)	ARSM LJPIBiH Partner: KO AP-a UNSCR 1325	Najmanje jedanput godišnje	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva	
	Redovna razmjena informacija Koordinacione grupe NVO s drugim nevladinim organizacijama i mrežama NVO-a	Koordinaciona grupa NVO Partner: KO AP-a UNSCR 1325, ARSM LJPIBiH	Kontinuirano	Sredstva NVOa i donatorska sredstva	
	Planiranje i provođenje zajedničkih projekata i aktivnosti na primjeni UNSCR-a 1325 s nevladinim organizacijama, s fokusom na podršku lokalizaciji UNSCR-a 1325 (u saradnji sa savezima općina i gradova)	ARSM LJPIBiH, Koordinacioni odbor Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, sredstva NVOa, donatorska sredstva	
	Podrška većem uključivanju akademske zajednice u promociju i primjenu UNSCR-a 1325 i pratećih rezolucija, s posebnim fokusom na pitanja rodne perspektive u uslovima aktuelnih sigurnosnih prijetnji i izazova.	ARSM LJPIBiH, GCFBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano		
3.2.3 Poboljšana regionalna i međunarodna saradnja i razmjena informacija o primjeni UNSCR-a 1325	Podrška produkciji medijskih sadržaja u oblasti javnog informiranja o značaju UNSCR-a 1325 i pratećih rezolucija u izgradnji i očuvanju održivog mira i sigurnosti	ARSM LJPIBiH, GCFBiH Partneri: NVO i međunarodne organizacije	Kontinuirano		
	Organiziranje regionalnih foruma za razmjenu informacija u vezi s provođenjem nacionalnih akcionih planova za primjenu UNSCR-a 1325, te u vezi s regionalnim aspektom savremenih sigurnosnih prijetnji i izazova	ARSM LJPIBiH, KO AP-a UNSCR 1325 Partneri: Regionalni gender institucionalni mehanizmi, međunarodne organizacije	2018. 2020.	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva	
	Učešće (po pozivu) na regionalnim/međunarodnim događajima (konferencije, okrugli stolovi, javne rasprave, edukativne i promotivne aktivnosti, studentske posjete) koji se odnose na provođenje UNSCR-a 1325	ARSM LJPIBiH, KO AP-a UNSCR 1325 Partneri: Regionalni institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost, međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva	
	Lobiranje diplomatskog osoblja, svih relevantnih regionalnih i međunarodnih tijela i organizacija za primjenu UNSCR -a 1325 (UN, Vijeće Evrope, OSCE, NATO i druge)	MVPBiH, ARSM LJPIBiH Partneri: Međunarodne organizacije	Kontinuirano	Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva	

<p>3.2.3 Poboljšana regionalna i međunarodna saradnja i razmjena informacija o primjeni UNSCR-a 1325</p>	<p>Planiranje i provođenje zajedničkih regionalnih projekata i aktivnosti na primjeni UNSCR-a 1325 s regionalnim vladama i/ili regionalnim koordinacionim tijelom, kao i međunarodnim organizacijama (jedna od posebno važnih oblasti djelovanja je veće uključivanje i regionalno povezivanje žena, kao i lokalnih zajednica u izgradnji povjerenja za unapređenje sigurnosti i stabilnosti u regionu)</p>	<p>ARSM LJPIBiH, KO AP-a UNSCR 1325</p> <p>Partneri: Regionalni institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost, međunarodne organizacije, NVO u BiH i regiji</p>	<p>Kontinuirano</p>	<p>Budžetska sredstva nadležnih institucija, donatorska sredstva</p>
---	---	--	---------------------	--